

Dossier

Rapport Lokaal Levensbeschouwelijk Beleid

Ledenbevraging 2024

VVSG

Voorwoord

In het najaar van 2024 lanceerde de VVSG de enquête “Lokaal Levensbeschouwelijk Beleid”. Deze ledenbevraging kadert binnen het ondersteuningstraject van de VVSG op dit thema. Sinds 2024 ontvangt de VVSG middelen om lokale besturen te ondersteunen bij de ontwikkeling en uitvoering van een beleid dat zich richt op levensbeschouwing. Op de [VVSG website](#) kan je nagaan wat de VVSG doet ter ondersteuning van de Vlaamse lokale besturen rond dit thema. Als je vragen hebt over deze bevraging of meer informatie wenst over het aangehaalde project, kan je steeds contact opnemen met levensbeschouwing@vvsq.be.

Het is belangrijk voor lokale besturen in Vlaanderen om een vinger aan de pols te houden bij de geloofsgemeenschappen in hun gemeente. Dat is een kernopdracht van een lokaal bestuur. In de meeste gemeenten valt levensbeschouwelijk beleid onder de dienst Gelijke Kansen, Samenleven of Diversiteit. In andere gevallen wordt het onderwerp slechts vanuit een veiligheidsperspectief benaderd. Sommige lokale besturen houden zich bezig met het socio-cultureel aspect van een gemeenschap, maar niet altijd met het aspect van de eredienst. Bepaalde lokale besturen hebben de voorbije jaren een structureel lokaal levensbeschouwelijk beleid uitgebouwd met specifieke expertise. Andere gemeenten hebben nood aan het opstellen van een levensbeschouwelijke beleidsstrategie of aan kennisdeling. Afhankelijk van de schaal is het lastig om een gezamenlijk lokaal beleid voor alle geloofsgemeenschappen te voeren. In grote centrumsteden zijn er geloofsgemeenschappen die zich verzamelen in één vertegenwoordigende organisatie en is er een apart beleid voor de kerken, de moskeeën en andere gebedshuizen. Verder willen besturen in de grote steden vooral decentraliseren en de relaties met geloofsgemeenschappen uitbouwen op wijk -en buurtniveau. Daarnaast vervullen

lokale besturen een cruciale rol bij de erkenning van lokale geloofsgemeenschappen. In 2021 keurde de Vlaamse Regering het erkenningsdecreet voor geloofsgemeenschappen goed, dat in 2024 door een hersteldecreet werd aangepast na vernietiging van enkele verbodsbepalingen door het Grondwettelijk Hof.¹ Een erkenning betekent dat een lokale geloofsgemeenschap een instelling met rechtspersoonlijkheid wordt, die aan verschillende bestuurlijke en financiële verplichtingen moet voldoen en daarbij financiële ondersteuning kan ontvangen van provincies of gemeenten. Zij kunnen instaan voor financiële ondersteuning bij tekorten en kunnen bijdragen om de eredienst mogelijk te maken. Lokale besturen hebben in de erkenningsprocedure een adviserende rol. Ze adviseren de onafhankelijke Informatie –en Screeningsdienst Lokale Geloofsgemeenschappen van het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB). De ISD adviseert op haar beurt de bevoegde minister over de erkenning van geloofsgemeenschappen. In hun advies beoordelen lokale besturen enkele relevante criteria, zoals de maatschappelijke relevantie, lokale verankering van de geloofsgemeenschap en de duurzame contacten die er bestaan. Hoe deze criteria worden ingevuld, hangt af van het levensbeschouwelijk beleid van het lokale bestuur en de relatie met de geloofsgemeenschappen. Sommige lokale besturen voeren een categoriaal beleid waarin je levensbeschouwelijke zaken combineert met andere thema's. Dat kan jeugdwerking zijn, interlevensbeschouwelijke dialoog of een ander onderwerp. Kleinstedelijke gemeenten krijgen vaak te maken met dezelfde problematiek als steden. Lokale besturen kunnen voordeel halen door uitwisseling met elkaar over lokaal levensbeschouwelijk beleid. Verbinding met andere bestuurlijke niveaus is relevant. Zo dienen de provincies als financierende overheid voor de islamitische en christelijk-orthodoxe gemeenschappen.

---

¹ Meer bepaald het verbod op buitenlandse financiering en ondersteuning die afbreuk doet aan de onafhankelijkheid van het bestuur van de eredienst en het verbod op buitenlandse bezoldiging van de bedienaar van de eredienst. Met het wijzigingsdecreet werden de door het Grondwettelijk Hof vernietigde verbodsbepalingen over ongewenste buitenlandse inmenging geremedieerd

De VVSG ondersteunt lokale besturen bij het uitbouwen van een structureel beleid rond levensbeschouwing gericht op verschillende thema's, die verder gaan dan het thema erkenning van geloofsgemeenschappen. Dit kan variëren van het bevorderen van de verbinding met geloofsgemeenschappen en het voorzien van faciliteiten voor de geloofsgemeenschap tot samenwerking op initiatieven gericht op depolarisatie en interreligieuze dialoog. De VVSG verzamelt de expertise, inhoudelijke en praktische bezorgheden van lokale besturen om hen te ondersteunen bij de opstart en optimalisatie van een lokaal levensbeschouwelijk beleid. In dit kader stuurde de VVSG een bevraging uit onder de Vlaamse steden en gemeenten. Het doel van deze bevraging was om de noden en behoeften van lokale besturen in kaart te brengen en zicht te krijgen op de huidige uitdagingen en successen van lokale besturen op levensbeschouwelijk vlak. Specifiek wil dit rapport beleidsvraagstukken binnen levensbeschouwelijk beleid definiëren waarmee de VVSG samen met de lokale besturen aan de slag gaat.

In het eerste deel van het rapport gaan we dieper in op de bevraging; met name hoe de bevraging is opgesteld, wie werd uitgenodigd om er aan deel te nemen en wie de respondenten zijn. In de daaropvolgende delen wordt ingegaan op de resultaten. Deze zijn gestructureerd op basis van een aantal hoofdthema's (context, polarisatie, contact en samenwerking, interreligieuze dialoog, faciliteiten, religieuze symbolen). Het rapport sluiten we af met een besluit over de meest opvallende resultaten.

Inhoud

Voorwoord	2
Inhoud	5
Samenvatting	6
1. Ledenbevraging	8
1.1 Wie kreeg de bevraging?.....	8
1.2 Representativiteit	8
1.3 Begrippenkader	9
1.4 Respondenten	10
2. Resultaten	11
2.1 Context/Beleid	11
2.2 Erkenning van geloofsgemeenschappen	16
2.3 Polarisatie	17
2.4 Contact en samenwerking	22
2.5 Interreligieuze dialoog	28
2.6 Faciliteiten voor geloofsgemeenschappen	30
2.7 Religieuze symbolen	34
3. Besluit	37
3.1 Het huidige levensbeschouwelijk beleid van gemeenten is beperkt	37
3.2 Lokale besturen kunnen verder inspelen op erkenning van geloofsgemeenschappen	37
3.3 Lokale besturen zoeken naar manieren om te depolariseren tussen geloofsgemeenschappen en andere inwoners	38
3.4 De relaties tussen de geloofsgemeenschappen en de lokale besturen laat veel ruimte tot verdieping	38
3.5 Het is waard om te investeren in de interlevensbeschouwelijke dialoog	38
3.6 Er is nood aan het uitwisselen van beste praktijken rond het waarborgen van faciliteiten voor geloofsgemeenschappen	39
3.7 Lokale besturen worstelen met de onduidelijkheid over waar eerstelijnscontact van medewerker met burgers begint en eindigt bij het dragen van religieuze symbolen.....	39
4. Bijlagen	41
4.1 Bijlage 1: Representatie van gemeenten naar Belfius-cluster	41
4.2 Bijlage 2: Representatie van gemeenten naar geografische indeling (per provincie)	42
Meer info en bronnen	43
Over VVSG	43

Samenvatting

De resultaten zijn gebaseerd op de antwoorden van 49 respondenten die de bevraging volledig invulden. Zij vertegenwoordigen 49 lokale besturen in Vlaanderen.

Slechts 35% van de respondenten gaf aan een levensbeschouwelijk beleid als zodanig te hebben.

- 76% van de ervaren gemeenten zijn steden en economische gemeenten (volgens de Belfius-indeling). Van de respondenten uit landelijke -en woongemeenten heeft slechts 10% aangegeven ervaring te hebben met het ondersteunen van geloofsgemeenschappen.
- Gemeenten zetten in hun levensbeschouwelijk beleid voornamelijk in op het beheer van de gebedshuizen en faciliteiten. Activiteiten om de sociale cohesie in de gemeente te bevorderen, zijn de tweede kern van het beleid volgens de bevraging.
- Toch geeft twee derde van de respondenten aan geen mandaat te hebben om een lokaal levensbeschouwelijk beleid te voeren buiten het thema veiligheid en radicalisering om.
- Ongeveer de helft van de respondenten (49%) heeft aangegeven in het lokaal bestuur een Schepen voor Erediensten te hebben.

60% van de respondenten gaf aan bekend te zijn met de voorwaarden en procedures tot erkenning van een geloofsgemeenschap, en de rol die lokale besturen daarin spelen. Dat betekent dat er nog ruimte is om kennis hierover te verspreiden.

- Opvallend is dat 18% niet op de hoogte is of er geloofsgemeenschappen zijn die een erkenning hebben aangevraagd. Dit geeft aan dat er ruimte is om het contact tussen de lokale besturen en de geloofsgemeenschappen te verbeteren.
- 18% van de lokale besturen spelen actief in op de erkenning van geloofsgemeenschappen. 31% heeft aangegeven dit graag zouden willen doen.

42% van de respondenten gaf aan dat de gemeente wel eens te maken heeft gehad met polarisatie tegen de komst of uitbreiding van een gebedshuis in de buurt.

- Het gebrek aan kennis van de buurt over de geloofsgemeenschap en angst voor parkeeroverlast worden als de belangrijkste oorzaken van polarisatie aangewezen, waarbij de helft van de respondenten ook aangaf dat polarisatie politiek wordt aangewakkerd.
- Polarisation tussen de geloofsgemeenschap en de andere inwoners leidde in 40% van de gevallen tot concrete incidenten. Dit uitte zich vooral in haatspraak (65% van de incidenten).
- Slechts minder dan een vijfde van de ondervraagde lokale besturen heeft ervaring met het organiseren van een buurtoverleg om te depolariseren.
- 21% van de respondenten heeft aangegeven met incidenten te maken hebben gehad in hun gemeente gerelateerd aan het verbod op gezichtsbedekkende kleding.

Slechts 17% van de ondervraagden gaf aan structureel contact te hebben met de geloofsgemeenschappen, 56% op ad hoc-basis. 65% van de respondenten zegt geen vorm van samenwerking met de geloofsgemeenschappen te hebben. Dit toont aan dat de relaties tussen lokale besturen en geloofsgemeenschappen niet altijd in de diepte gaan.

- In de provincie Limburg beoordeelt een meerderheid van respondenten de relatie met de geloofsgemeenschappen als voldoende of zeer goed (62%). In alle andere provincies beschouwen de gemeenten de relatie voornamelijk oppervlakkig of onvoldoende.
- De meest voorkomende oorzaken voor gebrek aan contact zijn onder de geloofsgemeenschap het gebrek aan tijd of het gebrek aan interesse die verder gaat dan de eigen achterban en werking.

- 48% van de respondenten heeft aangegeven dat er moeilijk bereikbare geloofsgemeenschappen zijn binnen hun gemeente.
- Slechts 21% claimt dat er voldoende ontmoetingsmomenten zijn tussen de geloofsgemeenschappen en de andere inwoners van de gemeente (Het merendeel van deze zijn woongemeenten).
- 40% van de respondenten geeft aan dat zij nieuwe manieren en methodieken aangereikt wil krijgen om de geloofsgemeenschappen en inwoners met elkaar te verbinden (ongeacht de huidige sociale cohesie).

13% van de respondenten organiseert een structureel interlevensbeschouwelijk overleg tussen de geloofsgemeenschappen, 19% doet dit op ad hoc basis.

- In 80% van de lokale besturen waar een interlevensbeschouwelijk overleg plaatsvindt, worden tevens interlevensbeschouwelijke activiteiten georganiseerd.
- Deze activiteiten bestaan voornamelijk uit bezoeken aan gebedsruimtes van geloofsgemeenschappen en gezamenlijke maaltijden zoals een iftar (beiden 69%).
- Slechts 6% van alle respondenten zegt met spanningen tussen geloofsgemeenschappen te maken hebben gehad in hun gemeente.

Respondenten gaven aan dat de grootste uitdaging in het vinden van een gepast eredienstgebouw het verkrijgen van een vergunning is, vanwege mogelijke parkeer -of geluidsoverlast (36%) en het gebrek aan panden op de privémarkt (36%).

- Lokale besturen wijzen tevens op het feit dat bestaande panden onvoldoende gedeeld worden tussen geloofsgemeenschappen (31%).

50% van de respondenten gaf aan onvoldoende kennis over islamitisch begraven te hebben.

- Uit de bevraging blijkt dat vooral in de provincies Limburg en Oost-Vlaanderen de vraag naar islamitische begraafplaatsen stijgt.
- Het religieus onderwijs wordt daarnaast door 22% van de respondenten als een uitdaging gezien in hun gemeente. Van deze respondenten ziet 25% het gebrek aan expertise om lesmaterialen te screenen als hun grootste zorg.

Over het dragen van religieuze symbolen bij het personeel is het niet altijd duidelijk waar de lijn wordt getrokken tussen front -en back office. Dit is een grijze zone waar veel lokale besturen mee worstelen.

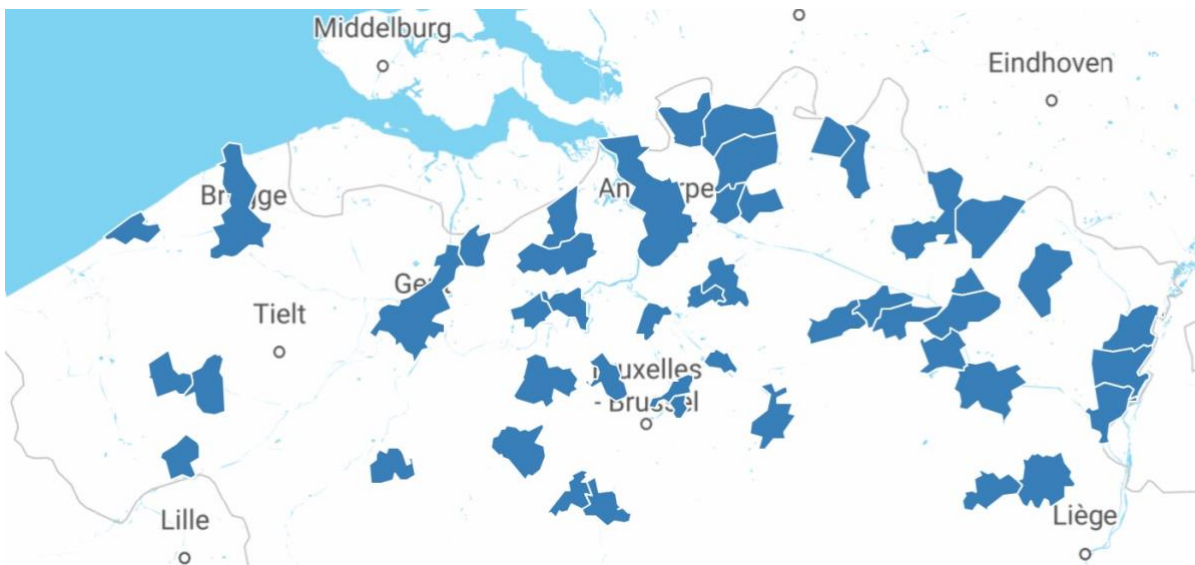
- Meer dan de helft (52%) bevestigde geen beleid te hebben om het dragen van religieuze symbolen onder medewerkers te reguleren. 35% zegt een beleid te hebben, de overige 13% beweert een gedoogbeleid te voeren. Het zijn voornamelijk de landelijke -en woongemeenten die geen beleid voeren. De verstedelijkte gemeenten hebben dan wel vaker een beleid.
- Verder zijn het de steden en gemeenten met een diverse bevolking die sneller een inclusieve neutraliteit toepassen, terwijl de landelijk -woongemeenten, met een minder diverse bevolking, vaker een exclusieve neutraliteit toepassen. 39% van de respondenten weet niet welk het beleid is van de gemeente.

1. Ledenbevraging

1.1 Wie kreeg de bevraging?

We bezorgden de bevraging aan praktisch alle steden en gemeenten. De ontvangers waren voornamelijk de schepen voor erediensten, de medewerker Gelijke Kansen en Diversiteit, of de preventiemedewerker. De aangeschrevenen kregen 35 werkdagen om de vragenlijst in te vullen (15 oktober tot 20 november 2024). In totaal beantwoordden 72 respondenten de vragenlijst, waarvan 23 respondenten (32%) niet alle vragen hebben doorlopen. De 49 respondenten die de enquête volledig beantwoordden vertegenwoordigen 49 verschillende lokale besturen. Een opvallend resultaat, in vergelijking met andere bevragingen, is dat opmerkelijk minder personen de vragenlijst over levensbeschouwelijk beleid hebben ingevuld. Mogelijke verklaring voor het lagere aantal kan liggen in een algemene overbevraging van lokale besturen. Bovendien kan het thema levensbeschouwing voor sommige lokale besturen als minder relevant of minder urgent worden beschouwd binnen hun lokale context, vooral voor gemeenten met minder levensbeschouwelijke diversiteit. De meest voor de hand liggende reden is echter het feit dat er onder lokale besturen personeelsleden te weinig capaciteiten en middelen hebben om met het thema bezig zijn, wat aangeeft dat een ondersteunend aanbod relevant kan zijn.

Figuur 1: Deelnemende gemeenten aan de bevraging

1.2 Representativiteit

Aangezien het aantal respondenten lager ligt dan de vereiste steekproefgrootte van 160 respondenten (voor een betrouwbaarheidsinterval van 95% en foutenmarge van 5%) zijn bijkomende analyses uitgevoerd. Deze analyses werden verricht om te bekijken in hoeverre onze steekproef (respondenten) een adequate vertegenwoordiging vormen van de Vlaamse lokale besturen (=populatie). Een dubbele controle werd daarbij uitgevoerd. Als eerste werd gecontroleerd in welke mate deze steekproef een goede afspiegeling vormt van de verschillende types van gemeenten. Daarvoor werd gebruik gemaakt van de Belfius-typologie Belgische gemeenten indeelt in 16 verschillende clusters. Binnen dit onderzoek gingen we na in welke mate bepaalde clusters over- of ondervertegenwoordigd zijn. In tabel 1 (zie bijlage 1) werd de vertegenwoordiging van clusters binnen het totaal aantal Vlaamse gemeenten

(n=300) vergeleken met de vertegenwoordiging van clusters binnen de steekproef (n=49). Daaruit kunnen we vast stellen dat de centrumsteden oververtegenwoordigd zijn (20% i.p.v. 4%), net als de verstedelijkte gemeenten is nagenoeg hetzelfde (16% i.p.v. 8%). Gemeenten en steden met een economische aantrekkingskracht, waaronder gemeenten en steden met een centrumfunctie, zijn nagenoeg hetzelfde vertegenwoordigd (24% i.p.v. 26%). Vooral ondervertegenwoordigd zijn de landelijke gemeenten (12% i.p.v. 21%) en de woongemeenten (27% i.p.v. 38%). Dit valt te verklaren door het feit dat steden, verstedelijkte gemeenten en gemeenten met een economische aantrekkingskracht grotere migrantenpopulaties huisvesten en aantrekken, waardoor er een grotere levensbeschouwelijke verscheidenheid is. Dusdanig is er daar meer nood aan een concreet levensbeschouwelijk beleid in vergelijking met de landelijke -en woongemeenten. De kuststeden zijn niet vertegenwoordigd

Daarnaast werd de geografische spreiding van de steekproef gecontroleerd aan de hand van het proportioneel aantal gemeenten per provincie. In de tabel van bijlage 2 zijn enkele noemenswaardige verschillen waar te nemen tussen de steekproef en de populatie. Er is een oververtegenwoordiging van de provincies Antwerpen (31% i.p.v. 23%) en Limburg (27% i.p.v. 14%) en een ondervertegenwoordiging van Vlaams Brabant (14% i.p.v. 22%) en West-Vlaanderen (10% i.p.v. 21%). Deze verschillen kunnen terug te brengen zijn naar het feit dat Limburg historisch gezien een grotere levensbeschouwelijke verscheidenheid heeft door haar mijnverleden en Antwerpen een superdiverse bevolking heeft. In West-Vlaanderen ligt de bevolking van buitenlandse afkomst lager. In Vlaams Brabant in de rand rond Brussel is er weliswaar een grote bevolking van buitenlandse afkomst is, maar een aanzienlijk deel daarvan komt uit de EU en heeft daarom een beperktere levensbeschouwelijke verscheidenheid. Oost-Vlaanderen blijft nagenoeg correct vertegenwoordigd in vergelijking met het aandeel in de Vlaamse populatie (18% i.p.v. 20%).

Algemeen kunnen we vaststellen dat de steekproef in deze bevraging een representatief beeld vormt van de Vlaamse gemeenten naar type en geografische spreiding.

1.3 Begrippenkader

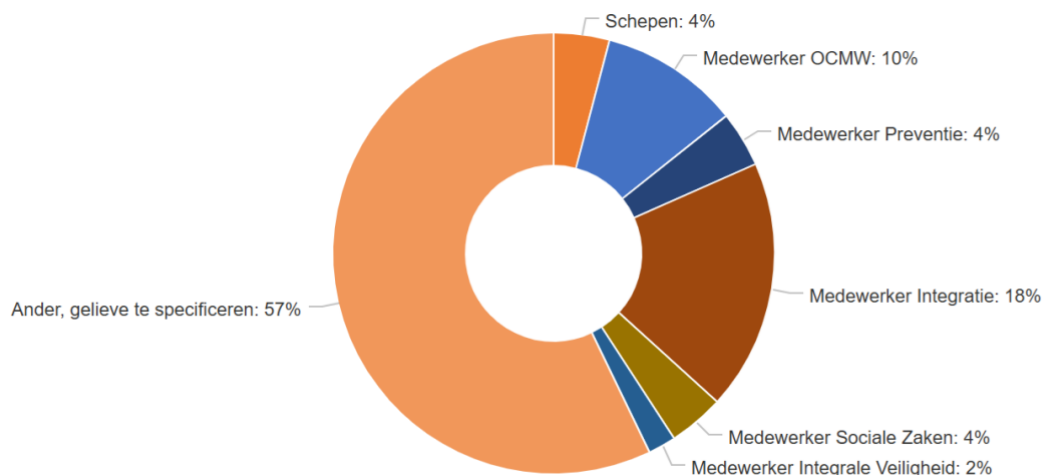
Bij aanvang van de rapportage is het belangrijk om te duiden hoe bepaalde begrippen in deze bevraging exact werden gedefinieerd, zodat ze correct worden geïnterpreteerd. Hieronder plaatsen we nog even enkele definities en verduidelijkingen die we in de bevraging aan onze respondenten meegaven:

- Voor deze bevraging definieert VVSG een **geloofsgemeenschap** als bestaande uit minstens 25 personen, met een gebedshuis ter beschikking.
- Een **interlevensbeschouwelijk overleg** heeft als doel dialoog en/of samenwerking tussen de geloofsgemeenschappen te stimuleren, al dan niet ondersteund door het lokaal bestuur.
- Bij **contact -en ontmoetingsmomenten** die geloofsgemeenschappen en de andere inwoners verbinden om de sociale cohesie te bevorderen denken we aan evenementen, opendeurdagen, themadagen, e.d.
- Bij **religieuze organisaties** verwijzen we naar organisaties die geloofsgemeenschappen vertegenwoordigen. Dus niet etnisch/socio-culturele organisaties.
- Bij **maatschappelijke doelstellingen** waarop lokale besturen en geloofsgemeenschappen samen kunnen werken verwijzen we naar jeugdzorg, vrouwenwerking, armoede, drugs e.d.

- Bij **spanningen tussen geloofsgemeenschappen** verwijzen we naar spanningen die hun oorsprong eerder in levensbeschouwing of religie vinden. Dus niet etnische of politieke spanningen.
- Onder **faciliteiten voor geloofsgemeenschappen** verstaan we eredienstgebouwen, stille ruimtes, begraafplaatsen e.d.

1.4 Respondenten

Zoals eerder aangegeven werd de vragenlijst uitgestuurd naar de 300 lokale besturen. In de mail gaven we te kennen dat de bevraging door hen zelf kon ingevuld worden of dat men deze kon doorsturen naar een andere persoon die volgens hem/haar het meest geschikt zou zijn om de vragenlijst in te vullen. In de meeste gevallen (18%) werd de vragenlijst ingevuld door de medewerker integratie. Daarna werd de bevraging ingevuld door de algemeen directeur (12%), medewerker mens, welzijn & zorg (12%) en de cultuurmedewerker (5 keer, 10%) – binnen de categorie ‘ander’. Ook de OCMW medewerker vulde de bevraging 5 keer in (10%) Er was slechts 1 verantwoordelijke voor erediensten die de bevraging invulde.

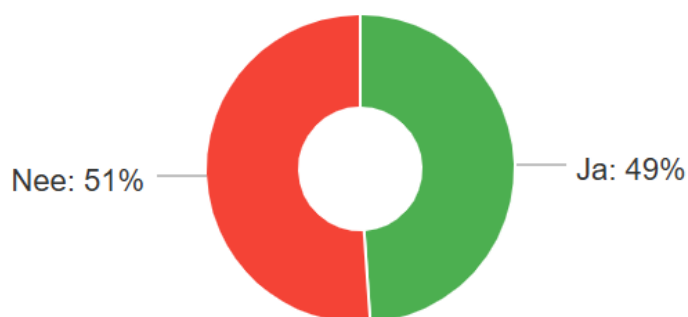
Figuur 2: Respondenten

2. Resultaten

De vragenlijst bevatte in totaal 54 vragen die opgebouwd zijn op basis van acht thema's: context en beleid, erkenning van geloofsgemeenschappen, polarisatie, contact en samenwerking, interreligieuze dialoog, faciliteiten voor geloofsgemeenschappen en religieuze symbolen.

2.1 Context/Beleid

Signalen

Figuur 3: Lokale besturen met een Schepen voor Erediensten

Ongeveer de helft van de respondenten (49%) heeft aangegeven een schepen voor 'erediensten' te hebben. Een respondent gaf aan een schepen voor 'kerken' te hebben maar niet voor levensbeschouwing als zodanig. 19 respondenten (39%) hebben aangegeven dat hun gemeente geen contactpersoon voor levensbeschouwelijk beleid heeft. Afhankelijk van het thema wordt er door een lokaal bestuur bekeken wie het oppakt. Thema's kunnen variëren van financiën of toezicht op erediensten tot erkenning of veiligheid. Een gemeente gaf aan een contactpersoon voor kerkbeleid te hebben maar niet voor levensbeschouwelijk beleid.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Christelijk-protestants/evangelisch	31		63%
Islamitisch	31		63%
Vrijzinnig	20		41%
Andere christelijk (bv. Getuigen van Jehova)	16		33%
Andere, namelijk:	12		24%
Christelijk-orthodox	11		22%
Geen	6		12%
Christelijk-anglicaans	5		10%
Boeddhistisch	5		10%
Sikh	4		8%
Joods	3		6%
Hindoe	3		6%
Bahá'í	3		6%

Figuur 4: Niet-katholieke erediensten aanwezig in de gemeenten van de respondenten.

Vervolgens stelden we de context vast waarin de lokale besturen opereren. Specifiek wilde we weten welke erediensten, naast de katholieke eredienst die parochies over heel Vlaanderen heeft, aanwezig

zijn in de Vlaamse gemeenten. De VVSG spreekt in de bevraging van aanwezigheid indien de geloofsgemeenschap meer dan 25 leden heeft en een gebedsruimte.

Erkende erediensten in Vlaanderen	Aantal erkende geloofsgemeenschappen in Vlaanderen	Aantal gemeenten waarin de erkende geloofsgemeenschap aanwezig is (n=300)	Percentage gemeenten waarin de erkende geloofsgemeenschap aanwezig is	Aantal gemeenten onder de respondenten waarin de erkende geloofsgemeenschap aanwezig is (n=49)	Percentage gemeenten waarin de erkende geloofsgemeenschap aanwezig is
Rooms-katholiek	1449	300	100%	Niet van toepassing	Niet van toepassing
Anglicaans	7	7	2%	5	10%
Protestants	47	31	10%	31	63%
Orthodox	18	14	5%	11	22%
Israëlitisch (Joods)	6	4	1%	3	6%
Islamitisch	26	17	6%	31	63%

Tabel 1: Verspreiding van de erkende erediensten in de Vlaamse gemeenten.

Logischerwijs ligt de daadwerkelijke aanwezigheid van geloofsgemeenschappen in Vlaamse steden en gemeenten veel hoger dan het aantal erkende gemeenschappen. Zo zijn er erkende islamitische gemeenschappen in slechts 6% van de Vlaamse gemeenten, maar hebben 63% van de gepeilde gemeenten in de bevraging aangegeven een islamitische geloofsgemeenschap op hun grondgebied te hebben, dus inclusief niet-erkende gemeenschappen. Dit is wel 10 keer hoger. Hetzelfde geldt voor de protestantse gemeenschap, die in 10% van de Vlaamse gemeenten als erkende gemeenschap aanwezig is, maar onder de gepeilde Vlaamse gemeenten is dat 63%. Ook voor de andere geloofsgemeenschappen ligt het cijfer veel hoger. Dit geeft aan dat de erkenningsgraad van geloofsgemeenschappen zeer laag is. Hieruit blijkt ook dat voornamelijk de islamitische en protestantse gemeenschappen zeer wijd verspreid zijn. Als we de resultaten analyseren ten opzichte van de Belfius-typologie, blijkt dat de islamitische gemeenschap geconcentreerd is in de grote en regionale steden, verstedelijkte gemeenten en gemeenten met economische aantrekkingskracht. De kustgemeenten, landelijke gemeenten en woongemeenten buiten de stadsrand rapporteren geen islamitische gemeenschap. Onder de niet-katholieke christelijke gemeenschappen is de protestantse het best vertegenwoordigd. Zoals te verwachten is de niet-katholieke christelijke aanwezigheid veel lager onder landelijke -en woongemeenten, voornamelijk onder gemeenten met een vergrijzende bevolking of hoge inkomens. De protestantse gemeenschap is voor 53% in de steden en verstedelijkte gemeenten. De orthodoxe gemeenschap is volgens de peiling alleen aanwezig in de verstedelijkte gemeenten en centrumsteden.

Erkende levensbeschouwing in Vlaanderen	Aantal gemeenten onder de respondenten de gemeenschap aanwezig is (n=49)	Percentage gemeenten waarin de erkende geloofsgemeenschap aanwezig is
Vrijzinnig	20	41%

Tabel 2: Verspreiding van de vrijzinnigen in de Vlaamse gemeenten.

Ook de vrijzinnigen zijn voornamelijk (80%) aanwezig in de centrumsteden, economische en verstedelijkte gemeenten.

Niet-erkende erediensten in Vlaanderen	Aantal gemeenten onder de respondenten waarin de erkende geloofsgemeenschap aanwezig (n=49)	Percentage gemeenten waarin de erkende geloofsgemeenschap aanwezig is
Andere christelijk	16	33%
Boeddhistisch	5	10%
Hindoe	3	6%
Sikh	4	8%
Baha'i	3	6%
Geen	6	12%

Tabel 3: Verspreiding van de niet-erkende erediensten in Vlaanderen.

De andere niet-erkende levensbeschouwingen die werden opgenomen in de bevraging zijn alle andere christelijke, boeddhistische, hindoe, sikh en baha'i geloofsgemeenschappen. Zij concentreren zich vooral in de steden en de verstedelijkte gemeenten. Contactpersonen hebben aangegeven niet altijd zicht te hebben op wie erkend is in hun gemeente. Een respondent schreef:

Ik heb geen zicht op wie al dan niet erkend is. Voorbeeld: We hebben de Cambodjaanse tempel. Is een vzw en is erkend als cultuurorganisatie maar niet als levensbeschouwing. (Gemeente A, gemeente met economische activiteit)

Verder blijkt er in bepaalde gevallen een gebrek aan kennis te zijn over levensbeschouwingen. Zo duidde een respondent de Ahmadiyya gemeenschap als niet-islamitisch omdat zij "volgens Islamitische verenigingen" niet als islamitisch worden beschouwd. Nochtans bestaat er geen verschil tussen Ahmadi-moslams en andere moslams op grond van fundamentele islamitische geloofsprincipes. Ze delen dezelfde vijf zuilen en geloofspunten en beschouwen zichzelf als moslams zijnde. Ook de pinkstergemeenschap werd aangeduid als aparte geloofsgemeenschap hoewel zij protestants-evangelisch is.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Patrimonium en herbestemming van gebedshuizen	24		49%
Faciliteiten voor de geloofsgemeenschappen (eredienstgebouwen, begraafplaatsen e.d.)	22		45%
Verbindende activiteiten tussen de geloofsgemeenschappen en de andere inwoners van de gemeente (opendeurdagen bij gebedshuizen e.d.)	17		35%
Erkenning van geloofsgemeenschappen	16		33%
Interlevensbeschouwelijke dialoog en activiteiten	16		33%
Samenwerking op maatschappelijke doelstellingen (jeugdzorg, vrouwenwerking, armoede, drugs e.d.)	13		27%
Structureel overleg met de geloofsgemeenschappen	12		24%
Veiligheid van gebedshuizen en geloofsgemeenschappen	11		22%
Richtlijnen over religieuze en andere symbolen op de werkvloer	11		22%
Ander thema, namelijk:	4		8%
Geen enkel thema	3		6%

Figuur 5: Waar gemeenten op inzetten binnen hun levensbeschouwelijk beleid.

Gemeenten zetten in hun levensbeschouwelijk beleid voornamelijk in op het beheer van de gebedshuizen en faciliteiten. Herbestemming van kerken is een beleidspunt voor de helft van de ondervraagden. Het waarborgen van het eredienstgebouw van erkende geloofsgemeenschappen is een kerntaak van de lokale besturen. Dit is – niet verrassend – de eerste pijler van het levensbeschouwelijk beleid.

We hebben geen weet van geloofsgemeenschappen die op zoek zouden zijn naar panden. We hebben enkel contact met de kerkfabrieken. Nu naar aanleiding van de actualisatie van het kerkenbeleidsplan is er ook een overleg met de pastorale ploeg (katholiek). (Gemeente B, woongemeente)

Activiteiten om de sociale cohesie in de gemeente te bevorderen, zoals het verbinden van de geloofsgemeenschappen met de andere inwoners van de gemeente, of geloofsgemeenschappen onderling door middel van interreligieuze dialoog, is de tweede kern van het beleid volgens de bevraging. Eén derde van de respondenten zet in op erkenning van geloofsgemeenschappen, niet onverwacht zijn dat vooral de steden en verstedelijkte gemeenten. Naar analogie met de concentratie van diverse geloofsgemeenschappen in de centrumsteden en verstedelijkte gemeenten, blijkt inderdaad dat erkenning vooral daar een beleidsonderdeel is, niet zozeer in landelijke en woongemeenten. Andere thema's, zoals veiligheid, overleg en samenwerking op maatschappelijke thema's worden zijn voor ruwweg één vierde van de ondervraagde gemeenten onderdeel van hun levensbeschouwelijk beleid.

Als we de Belfius-typologie erbij nemen, zien we een duidelijk onderscheid tussen de verstedelijkte en landelijke gemeenten. De steden, verstedelijkte gemeenten en gemeenten met economische aantrekking zetten vooral in op verbinding, overleg, dialoog en samenwerking, terwijl de landelijke -en woongemeenten focussen op faciliteiten en herbesteding van kerken. De centrumsteden zetten amper in op herbesteding (slechts door 30% van gaf aan dat patrimonium een beleidspunt is).

	Aantal	% van de antwoorden	%
de voorbije jaren een structureel lokaal beleid uitgebouwd en heeft specifieke expertise in huis.	1		2%
enige ervaring met het ondersteunen van geloofsgemeenschappen maar heeft nood aan het opstellen of uitvoeren van een levensbeschouwelijke beleidsstrategie.	15		33%
geen levensbeschouwelijk beleid maar heeft nood aan sensibilisering en kennisdeling.	11		24%
geen levensbeschouwelijk beleid en heeft geen nood aan sensibilisering en kennisdeling.	19		41%

Figuur 6: Hoe gemeenten zichzelf omschrijven op hun lokaal levensbeschouwelijk beleid

65% van de respondenten gaf aan dat hun lokaal bestuur geen levensbeschouwelijk beleid heeft. Eén derde heeft ervaring met het ondersteunen van geloofsgemeenschappen, maar slechts 1 respondent bevestigde dat het lokaal bestuur een structureel lokaal levensbeschouwelijk beleid heeft met specifieke expertise. 76% van de gemeenten die ervaring hebben met het ondersteunen van geloofsgemeenschappen heeft zijn steden, verstedelijkte gemeenten en gemeenten met economische aantrekking. Deze gemeenten hebben relatief diverse populaties. Van de landelijke -en woongemeenten heeft slechts 10% aangegeven ervaring te hebben met het ondersteunen van geloofsgemeenschappen. Bij de centrumsteden gaat het om de helft, verstedelijkte gemeenten 38% en steden met economische aantrekking 50%.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Geen politiek draagvlak	2		7%
Geen capaciteit of kennis over het thema	3		10%
Geen middelen	0		
Geen tijd	4		13%
Geen prioriteit	16		53%
Andere, namelijk:	5		17%

Figuur 7: Waarom gemeenten geen levensbeschouwelijk beleid voeren.

Van de 65% van de lokale besturen die aangaven geen levensbeschouwelijk beleid te hebben, beschouwt meer dan de helft dit eenvoudigweg als geen prioriteit zijnde:

Dat wordt niet als taak van de overheid ervaren. Tenzij de relatie tot de erkende godsdiensten. In die zin is het ook geen issue om bijvoorbeeld een hoofddoekdragende stagiair te verwelkomen, of een onderscheid te maken/zien naar wie dan ook bij de bevolking (Gemeente C, woongemeente met hoger inkomen)

De gemeente is heel landelijk en het thema speelt niet (Gemeente D, gemeente met economische activiteit)

Dit is voor een kleinere gemeente geen prioriteit en de taken zitten vaak erg verspreid en wat moet gebeuren, gebeurt ad-hoc (Gemeente E, gemeente met economische activiteit)

Geen beleid is ook een beleid (Gemeente F, centrumstad)

Elk lokaal bestuur heeft een eigen manier om de relatie met de geloofsgemeenschappen in te vullen en hoe ze met hen omgaat. Geen beleid kan ook een bewust beleid zijn. In het uitvoeren van een levensbeschouwelijk beleid hoort de overheid ieder lid van een geloofsgemeenschap gelijk te behandelen ongeacht zijn of haar levensbeschouwing.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Omwille van de ernst van de problematiek in onze gemeente (bv. als gevolg van incidenten)	0		
Om mogelijke problemen in de toekomst te voorkomen	1		6%
We zijn verplicht door de bovenlokale overheid/overheden om een beleid uit te werken	1		6%
Om een goede relatie te hebben met onze geloofsgemeenschappen	4		25%
Ter bevordering van inclusie en diversiteit	8		50%
Om de veiligheid en stabiliteit in onze gemeente te garanderen	0		
Andere, namelijk:	2		13%

Figuur 8: Waarom gemeenten een specifiek beleid rond levensbeschouwing voeren.

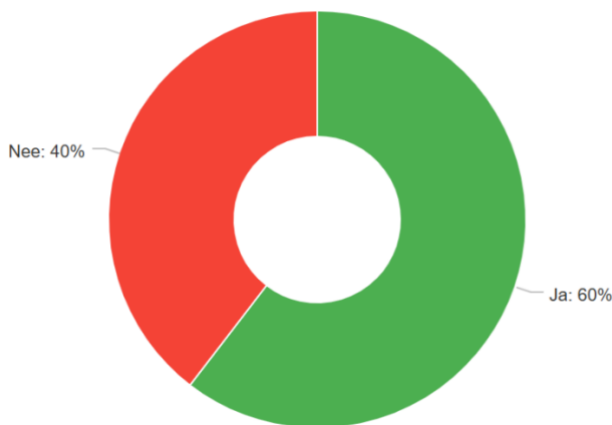
35% van de lokale besturen gaf aan een levensbeschouwelijk beleid te hebben. Daarvan gaven de meeste respondenten aan dat zij in feite het initiatief namen om een goede relatie te hebben met de geloofsgemeenschappen in de gemeente en om een inclusief beleid te voeren (27% van het totaal aantal respondenten). Veiligheid, preventie of de nasleep van incidenten speelde geen enkele reden om überhaupt een levensbeschouwelijk beleid te voeren.

48% van de lokale besturen gaf aan dat zij graag deel zouden willen uitmaken van een collega-groep om ervaringen uit te wisselen. Van die groep gaf 91% aan praktijken verder te willen ontwikkelen. De overige gemeenten (52%) gaven aan geen interesse te hebben om verder een beleid uit te bouwen of optimaliseren. Slechts 17% hiervan zijn landelijke of woongemeenten, De rest van de overige gemeenten zijn centrumsteden, verstedelijkte gemeenten of gemeenten met economische aantrekkingskracht. 73% van de lokale besturen die hun levensbeschouwelijk beleid verder willen ontwikkelen en praktijken willen delen hadden eerder aangegeven al ervaring te hebben met lokaal levensbeschouwelijk beleid. We zien hier dat de interesse om een levensbeschouwelijk beleid verder uit te bouwen vooral bestaat onder de steden, centrumsteden en gemeenten met economische aantrekkingskracht, die vaak al enig beleid hebben.

2.2 Erkenning van geloofsgemeenschappen

Lokale besturen hebben in de erkenningsprocedure van geloofsgemeenschappen een adviserende rol. Ze adviseren de onafhankelijke Informatie- en Screeningsdienst Lokale Geloofsgemeenschappen (ISD) van het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB). Deze dienst adviseert op zijn beurt de bevoegde minister over de erkenning van geloofsgemeenschappen. In hun advies beoordelen lokale besturen enkele relevante criteria, zoals de maatschappelijke relevantie, lokale verankering van een geloofsgemeenschap en de duurzame contacten die er zijn. Ook als de Vlaamse overheid een sanctioneringsprocedure start om de erkenning van een geloofsgemeenschap te her-evalueren, vraagt ze het lokale bestuur om advies.

Een erkenning betekent dat een lokale geloofsgemeenschap een instelling met rechtspersoonlijkheid wordt, die aan verschillende bestuurlijke en financiële verplichtingen moet voldoen. Daarnaast zal de lokale overheid (de gemeente of de provincie) een erkende gemeenschap financieel ondersteunen bij tekorten en bijdragen om de uitoefening van de eredienst mogelijk te maken.

Figuur 10: Gemeenten die op de hoogte zijn van de voorwaarden en procedures tot erkenning van een geloofsgemeenschap.

In de bevraging gaf 60% van de lokale besturen aan bekend te zijn met de voorwaarden en procedures tot erkenning van een geloofsgemeenschap, en de rol die lokale besturen daarin spelen. Hiervan heeft 67% eerder aangegeven geen mandaat te hebben om een levensbeschouwelijk beleid uit te bouwen buiten veiligheid/radicalisering om. Dat zou kunnen inhouden dat zulke lokale besturen niet actief erkenning van geloofsgemeenschappen kunnen stimuleren behoudens om controle te houden op geloofsgemeenschappen (veiligheid).

	Aantal	% van de antwoorden	%
Geen enkele geloofsgemeenschap	24		50%
1 geloofsgemeenschap	9		19%
2 geloofsgemeenschappen	4		8%
3 geloofsgemeenschappen	1		2%
4 geloofsgemeenschappen	0		
5 of meer geloofsgemeenschappen	1		2%
Ik weet het niet	9		19%

Figuur 11: Het aantal geloofsgemeenschappen waarvan de gemeente op de hoogte is dat zij momenteel de erkenningsprocedure doorlopen.

31% van de lokale besturen die de bevraging invulden hadden op het moment van de bevraging (oktober/november 2024) een geloofsgemeenschap in de gemeente die een erkenningsprocedure

doorliep. Opvallend is dat 18% van de respondenten zegt niet op de hoogte te zijn of er geloofsgemeenschappen een erkenning hebben aangevraagd. Gezien de ISD in de erkenningsprocedure iedere gemeente om advies vraagt, lijkt dit er op te wijzen dat de informatiedoorstroming binnen de lokale besturen niet altijd optimaal is en dat er ruimte is om het contact tussen de lokale besturen en de geloofsgemeenschappen te verbeteren. Hierbij gaat het om alle types van gemeenten uit de Belfius-cluster (met uitzondering van de kustgemeenten). 78% van de respondenten die niet op de hoogte zijn van de erkenningsaanvragen in hun gemeente hebben geen levensbeschouwelijk beleid. Er is dus een correlatie tussen het gebrek aan een specifiek levensbeschouwelijk beleid en het gebrek aan kennis over de erkenningsaanvragen in de gemeente.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja, wij spelen actief in op erkenning van de gebedshuizen in onze gemeente en ondersteunen de geloofsgemeenschappen om tot erkenning te komen	5		10%
Ja, wij spelen actief in op erkenning van de gebedshuizen maar wij botsen op de beperkte capaciteiten van de geloofsgemeenschappen om aan de erkenningsplichten te voldoen	4		8%
Nee, maar wij zouden dit wel graag willen doen om tot meer transparantie en openheid bij de geloofsgemeenschap te komen	6		13%
Nee, wij zouden dit graag willen maar de geloofsgemeenschappen hebben geen interesse	2		4%
Nee, wij zouden dit graag willen maar hebben niet de capaciteit	7		15%
Nee, onze gemeente heeft daarin geen interesse	24		50%

Figuur 12: Het actief aanmoedigen van geloofsgemeenschappen om erkenning te zoeken

18% van de lokale besturen spelen actief in op de erkenning van geloofsgemeenschappen. 31% heeft aangegeven dit graag zouden willen doen. De resterende helft van de respondenten heeft geen interesse om erkenning van geloofsgemeenschappen actief te stimuleren. Slechts 16% van de landelijke -en woongemeenten heeft aangegeven dat zij actief op erkenning inspelen of dit graag zouden willen. Verder zijn het voornamelijk de verstedelijkte en economische gemeenten die met dit onderwerp bezig (willen) zijn. Een verklaring daarvoor is het gebrek aan religieuze diversiteit in de landelijke -en woongemeenten.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja	17		35%
Nee	14		29%
Ik weet het niet	17		35%

Figuur 13: Het geven van een advies over de erkenning van een geloofsgemeenschap kan gevoelig liggen.

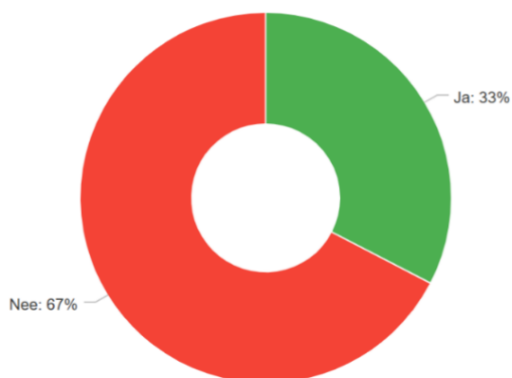
Een lokaal bestuur kan positief dan wel negatief advies geven over de erkenning van een geloofsgemeenschap. Dit advies kan gevoelig liggen vanwege de polarisatie rond een gebedshuis in een buurt of een mogelijke vertrouwensbreuk tussen het lokaal bestuur en de geloofsgemeenschap in het geval van een negatief advies. In een derde van de gemeenten ligt het geven van advies over de erkenning van geloofsgemeenschappen gevoelig.

2.3 Polarisatie

Polarisatie kan toenemen wanneer er sociale cohesie ontbreekt tussen geloofsgemeenschappen onderling of tussen geloofsgemeenschappen en de andere inwoners. Dit kan aanleiding geven tot incidenten tussen verschillende bevolkingsgroepen. Levensbeschouwing wordt daarom al snel vanuit een veiligheidsbril bekeken. Slechts 33% van de respondenten zegt wel een mandaat te hebben om een levensbeschouwelijk beleid te voeren buiten veiligheidsthema's om, wat overeenkomt met het aantal lokale besturen dat een positief levensbeschouwelijk beleid voert gericht op inclusie en

verbinding (27%). Twee derde van de lokale besturen geeft aan geen mandaat te hebben om een lokaal levensbeschouwelijk beleid te voeren buiten het thema veiligheid en radicalisering om.

Figuur 9: Een mandaat om een levensbeschouwelijk beleid uit te bouwen buiten veiligheid/radicalisering/polarisatie om.

Om tot vertrouwen te komen gaan lokale besturen idealiter regelmatig langs bij een geloofsgemeenschap of zitten ze regelmatig rond de tafel. Wanneer het gaat om veiligheid -en polarisatievraagstukken kan de politie daarbij aanschuiven en actief meedenken aan oplossingen. Er zijn lokale besturen die wijkagenten aansporen om deel te nemen aan levensbeschouwelijke activiteiten, zoals opendeurdagen van gebedshuizen of bezoek aan geloofsgemeenschappen op feestdagen. Soms houdt een Dienst Preventie een korte lijn met geloofsgemeenschappen over aanpak van radicalisering op specifieke cases. Veiligheidsproblemen worden via de Lokale en Integrale Veiligheidscel (LIVC) bij lokale besturen gebracht. Indien er signalen zijn van radicalisering worden deze gecommuniceerd aan de LIVC en daar bediscussieerd. In het geval van een veiligheidsprobleem kan de stad of gemeente zelf een onderzoek doen en dat opvolgen met een concrete actie.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja	10		21%
Nee	31		65%
Ik weet het niet	7		15%

Figuur 14: Incidenten in verband met het verbod op gezichtsbedekkende kleding die levensbeschouwelijk van aard is.

Verbod op gezichtsbedekkende kleding

Een concreet thema dat leidt tot polarisatie en vanuit de veiligheidsbril wordt bekeken, is het verbod op gezichtsbedekkende kleding in het openbaar. Sinds 2011 is het in België strafbaar om zich op openbare plaatsen te begeven met het gezicht geheel of gedeeltelijk bedekt of verborgen zodat men niet herkenbaar is. De gezichtsbedekkende kleding is in de praktijk vaak van levensbeschouwelijke aard zoals de nikab of boerka (islamitisch). Deze kleding worden als religieus symbool opgevat. Lokale besturen hebben aangegeven dat dit gebod soms omzeild wordt. 21% van de respondenten heeft aangegeven met zulke incidenten te maken hebben gehad in hun gemeente. 80% van deze lokale besturen zijn centrumsteden of verstedelijkte gemeenten, waar de diversiteit hoger is. Lokale besturen hebben in de bevraging duiding gegeven over deze incidenten. Het gaat veelal om het gebruik van het mondk masker in combinatie met hoofddoek. Dit wordt door sommige lokale besturen geïnterpreteerd als een bewuste omzeiling van het verbod op gezichtsbedekkende kledij. Het dragen

van medische mondkmaskers valt in principe ook onder het verbod, maar werd tijdens de covidcrisis niet afgedwongen door de ordehandhaving.

Sinds corona worden mondkmaskers nog steeds gebruikt als gezichtsbedekking (Gemeente G, centrumstad)

Meldingen van mensen in publieke ruimte met hoofddoek en mondk masker door burgers (Gemeente H, centrumstad)

Klacht van burger omtrent omzeilen boerkaverbod (Gemeente I, centrumstad)

Het ging over individuen die een punt maakten voor het dragen van gezichtsbedekkende kleding (boerka). Er werden PV's opgesteld op de inbreuken. Dit is nadien vanzelf gaan liggen; de incidenten waren dus individueel, tijdelijk en beperkt qua omvang. (Gemeente J, verstedelijkte gemeente)

Verschillende lokale besturen meldden incidenten rond het dragen van het hoofddoek als incident in verband met het verbod of gezichtsbedekkende kleding:

Het dragen van hoofddoek door leerkracht in gemeentelijke school (Gemeente K, woongemeente)

Weigering van sollicitanten met hoofddoek (Gemeente L, verstedelijkte gemeente)

Een personeelslid die een intergemeentelijk project trok [...] droeg een hoofddoek. Dit zorgde voor commentaar wanneer deze collega naast/achter de loketten stond om met andere collega's te spreken. (Gemeente M, verstedelijkte gemeente)

De hoofddoek valt niet echter niet onder dit verbod. Er is een verschil tussen een boerka en een nikab enerzijds en de hoofddoek anderzijds. In een boerka en nikab wordt het gezicht volledig bedekt en is de drager onherkenbaar waardoor identificatie onmogelijk is. Een hoofddoek is een religieus symbool maar bemoedigt praktisch gezien niet het menselijk contact.

Een ander kledingstuk dat van religieuze aard is, is de boerkini. Sommige gemeenten meldden dat zij te maken hebben gehad met incidenten over het dragen ervan. Dit badpak voor vrouwen bestaat uit lange mouwen, lange pijpen en een hoofddoek. De boerkini bedekt het hele lichaam en staat moslimvrouwen toe om te zwemmen onder islamitische kledingvoorschriften.

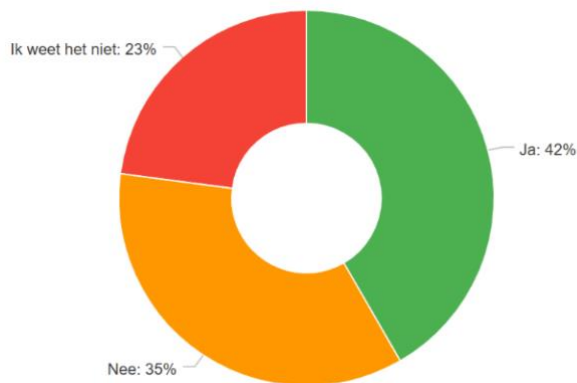
Lichaamsbedekkende zwemkledij... (Gemeente N, centrumstad)

Gebruik van boerkini in het gemeentelijk zwembad (Gemeente O, woongemeente)

De boerkini bedekt evenwel niet het gezicht en valt dus niet onder het verbod onder gezichtsbedekkende kleding. In sommige gemeentelijke en provincie-zwembaden is de boerkini verboden. In sommige steden oordeelde de rechtbank dat verbod gehandhaafd mag worden, in andere steden sprak de rechter zich uit tegen zo een verbod.

Weerstand tegen de komst/uitbreiding van een gebedshuis

In sommige steden en gemeenten hebben er incidenten plaatsgevonden tegen de komst of uitbreiding van gebedshuizen. Vaak zijn er zorgen vanuit de buurt om parkeer -en geluidsoverlast of hangjongeren. Dit kan leiden tot polarisatie en in het slechtste geval veiligheidsincidenten tegen de geloofsgemeenschap.

Figuur 15: Polarisation in de gemeente tegen de komst of uitbreiding van een gebedshuis.

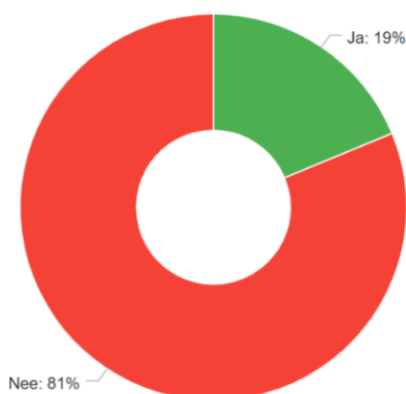
42% van de respondenten gaf aan dat de gemeente wel eens te maken heeft gehad met weerstand van inwoners tegen de komst of uitbreiding van een gebedshuis in de buurt. We spreken hier voornamelijk van horizontale polarisatie tussen groepen in de gemeente waarbij de levensbeschouwelijke scheidingslijn een rol speelt. De gemeenten die, naar eigen zeggen niet mee te maken krijgen, zijn de landelijke -en woongemeenten (83%). Dit is dus vooral een fenomeen dat speelt in de economische gemeenten en steden. Verder rapporteerden voornamelijk de provincies Antwerpen (60% van de deelnemende gemeenten uit die provincie), Oost-Vlaanderen (55%) en Limburg (38%) polarisatie hierover. Vlaams-Brabant (14%) en West-Vlaanderen (0%) rapporteerden amper of geen weerstand te hebben ondervonden tegen de komst of uitbreiding van een gebedshuis, hoewel er wel degelijk media aandacht is geweest over polarisatie als het gevolg van de komst of uitbreiding van gebedshuizen in sommige gemeenten in die provincies. Wellicht is er voor lokale besturen een drempel om hier over uit te weiden.

Onvoldoende kennis van de geloofsgemeenschap vanuit de buurt	16	80%
Parkeeroverlast	15	75%
Politieke polarisatie	10	50%
Geluidsoverlast	9	45%
Angst voor extremisme	8	40%
Hangjongeren	4	20%
Andere, namelijk:	4	20%

Figuur 16: Oorzaken van weerstand tegen de komst of uitbreiding van een gebedshuis.

Aan de steden die polarisatie hebben gezien als gevolg van de komst of uitbreiding van een gebedshuis vroegen we naar de oorzaken daarvan. Het gebrek aan kennis van de buurt over de geloofsgemeenschap en angst voor parkeeroverlast worden als de belangrijkste oorzaken van polarisatie aangewezen, waarbij de helft van de respondenten ook aangaf dat polarisatie politiek wordt aangewakkerd. Bepaalde gemeenten gaven aan dat het gebrek aan dialoog en angst voor verandering een rol speelt, inwoners zijn bang om te vervreemden van hun buurt. Hieruit blijkt de kerntaak van de

lokale besturen om inwoners en geloofsgemeenschappen te verbinden en overlast zoveel mogelijk te beperken. Een lokaal bestuur doet idealiter aan controle, opvolging en preventie.

Figuur 17: Gemeenten met ervaring in het organiseren van een buurtoverleg over de komst van een gebedshuis.

De inwoners van de buurt en de geloofsgemeenschap kunnen worden samengebracht in een buurtoverleg. Slechts minder dan een vijfde van de ondervraagde lokale besturen heeft hier ervaring mee. De ervaren groep bestaat het merendeel uit de centrumsteden.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Nee	29		60%
Ja, haatspraak online	13		27%
Ja, andere:	6		13%
Ja, dreigbrieven	4		8%
Ja, vandalisme zoals graffiti of ingeslagen ramen	4		8%
Ja, protesten	4		8%

Figuur 18: Veiligheidsincidenten tegen een gebedshuis of geloofsgemeenschap in de gemeente.

Polarisatie tussen de geloofsgemeenschap en de andere inwoners leidde in 40% van de gevallen tot concrete incidenten. Dit uitte zich in haatspraak (65% van de incidenten), dreigbrieven, vandalisme of protesten (20%).

Varkenskop/bloed aan de ingang van de moskee (Gemeente P, gemeente met economische activiteit)

Brandstichting in één van de kerkgebouwen (Gemeente Q, centrumstad)

De incidenten concentreren zich vooral in de economische en verstedelijkte gemeenten. Slechts één woon -of landgemeente gaf aan met een incident te maken gehad.

2.4 Contact en samenwerking

Contact zoeken met geloofsgemeenschappen is een uitdaging in steden en gemeenten met een grote instroom aan nieuwkomers van etnisch-religieuze diversiteit. Een duidelijk aanspreekpunt binnen het lokale bestuur is noodzakelijk. In sommige gevallen hebben geloofsgemeenschappen geen contactpersoon bij het lokale bestuur en gebeurt contact volledig op ad-hoc basis. Het initiatief voor contact komt soms vanuit de geloofsgemeenschap die het lokaal bestuur contacteert met een verzoek. In sommige gevallen was er goed contact tussen een lokaal bestuur en de geloofsgemeenschap, maar was dit gebaseerd op een bepaalde noodzaak. Wanneer de noodzaak wegviel verwaterde het contact.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Geen contact	10		21%
Alleen tijdens belangrijke gebeurtenissen (covid, verkiezingen)	3		6%
Ad hoc contact, meestal op initiatief van de geloofsgemeenschap	10		21%
Ad hoc contact, meestal op initiatief van het lokaal bestuur	17		35%
Structureel contact en overleg	8		17%

Figuur 19: De frequentie van het contact tussen de geloofsgemeenschappen en de gemeente.

Slechts 17% van de ondervraagden gaf aan structureel overleg te hebben met de geloofsgemeenschappen. Opvallend is dat van alle ondervraagden slechts 1 centrumstad aangaf structurele contactmomenten te hebben. In de 9 andere centrumsteden die deelnamen aan de bevraging wordt het contact op ad hoc-basis gevoerd. 56% van de ondervraagde gemeenten hebben op ad hoc-basis contact met de geloofsgemeenschappen. 21% van de respondenten gaf aan geen contact te hebben; het gaat hier alleen om landelijke -en woongemeenten.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Onvoldoende, er is geen basis voor een relatie en er is amper contact	4		8%
Oppervlakkig, we hebben alleen op ad-hoc basis contact wanneer er noodzaak toe is	27		56%
Voldoende, we hebben regelmatig contact maar zouden graag meer samenwerken	13		27%
Zeer goed, we hebben regelmatig contact en werken samen op verschillende thema's	4		8%

Figuur 20: Hoe de gemeente de relatie met de geloofsgemeenschappen beoordeelt.

We vroegen de lokale besturen om hun relatie met de geloofsgemeenschappen te omschrijven. 64% van de ondervraagden gaf aan dat hun relatie onvoldoende of eerder oppervlakkig is. 13% gaf aan dat ze graag meer zouden samenwerken. Slechts 8% gaf aan dat de relatie zeer goed is. Uit onderstaande tabel blijkt dat in de provincie Limburg een meervoud van respondenten de relatie met de geloofsgemeenschappen als voldoende of zeer goed beoordeelt (62%) in tegenstelling tot onvoldoende of oppervlakkig (38%). In alle andere provincies beschouwen de gemeenten de relatie voornamelijk oppervlakkig of onvoldoende. Een verklaring hiervoor is dat Limburgse (mijn)gemeenten al een halve eeuw migratie kennen en dat zij sinds de eerste migratiegolf direct contact zochten met de gebedshuizen waardoor het contact daar enigszins geïnstitutionaliseerd is. Ook het voormalige Provinciaal Integratiecentrum Limburg (PRIC) van het Vlaams Agentschap Integratie- en Inburgering, zette in op een goede vertrouwensrelatie met onder meer de organisatie van open gebedshuizendag.

Relaties tussen de lokale besturen en geloofsgemeenschappen per provincie	Onvoldoende, er is geen relatie en er is amper contact	Oppervlakkig, we hebben alleen op ad-hoc basis contact wanneer er noodzaak toe is	Voldoende, we hebben regelmatig contact maar zouden graag meer samenwerken	Zeer goed, we hebben regelmatig contact en werken samen op verschillende thema's	Totaal gemeenten (n=49)
Antwerpen	3 (20%)	9 (60%)	2 (13%)	1 (6%)	15 (31%)
Limburg	0 (0%)	5 (38%)	6 (47%)	2 (15%)	13 (27%)
Oost-Vlaanderen	0 (0%)	5 (55%)	3 (33%)	1 (11%)	9 (18%)
Vlaams Brabant	1 (14%)	4 (57%)	1 (14%)	1 (14%)	7 (14%)
West-Vlaanderen	0 (0%)	4 (80%)	1 (20%)	0 (0%)	5 (10%)

Tabel 4: Hoe de gemeente de relatie met de geloofsgemeenschappen beoordeelt – per provincie.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Andere, namelijk:	15		34%
Het bestuur van de geloofsgemeenschap steunt op vrijwilligers die weinig tijd hebben	13		30%
Desinteresse vanuit de politiek, gebrek aan toegankelijkheid vanuit de gemeente	10		23%
Het bestuur van de geloofsgemeenschap is alleen geïnteresseerd in de eigen achterban en werking	8		18%
De gemeenschappen zijn te klein	7		16%
Geen duidelijk aanspreekpunt binnen de geloofsgemeenschap	6		14%
Taalbarrière	6		14%
Vertraging in de toekenning van de erkenning van geloofsgemeenschappen	5		11%
Gebrek aan het uitgeven van een vergunning voor de gebedsruimte	4		9%
Eerdere incidenten vanuit de geloofsgemeenschap hebben de relatie gecompliceerd	3		7%
Wantrouwen vanuit de geloofsgemeenschap	3		7%

Figuur 21: Oorzaken van het gebrek aan contact tussen de gemeente en de geloofsgemeenschappen.

De oorzaken van het gebrek aan contact of engagement tussen een lokaal bestuur en de geloofsgemeenschappen zijn divers. De meest voorkomende oorzaken zijn vanuit de geloofsgemeenschappen het gebrek aan tijd (zij steunen voornamelijk op vrijwilligers) of het gebrek aan interesse die verder gaat dan hun eigen achterband en werking. Vanuit de gemeenten is de belangrijkste oorzaak het gebrek aan interesse toegankelijkheid vanuit de gemeente zelf. De respondenten lichtten dit verder toe.

Capaciteitstekort binnen de administratie om dit thema en de contacten op te volgen (en aan te gaan) (Gemeente R, centrumstad)

Beperkt personeelskader bij het lokaal bestuur (Gemeente S, gemeente met economische activiteit)

Onduidelijke bevoegdheid hiervan binnen de administratie (Gemeente T, centrumstad)

Beperkte tijdsinvestering vanuit lokale overheid (Gemeente U, centrumstad)

Een lokaal bestuur bepaalt zelf in welke mate ze samenwerkt met geloofsgemeenschappen en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven om maatschappelijke doelstellingen te bevorderen. Dergelijke samenwerking kan leiden tot een betere dialoog en meer begrip tussen lokale

besturen en geloofsgemeenschappen. Voorbeelden zijn voedselbedeling vanuit een geloofsgemeenschap, of kinderen begeleiding met huiswerk in een gebedshuis.

Verschillende steden laten de geloofsgemeenschappen een **charter** ondertekenen om het vertrouwen tussen het lokale bestuur en de geloofsgemeenschappen te bevorderen. Het charter kan de basis leggen voor het overleg en samenwerking tussen een geloofsgemeenschap en een lokaal bestuur.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja	3		6%
Nee	39		81%
Ik weet het niet	6		13%

Figuur 22: Samenwerkingsverband tussen de gemeente en de geloofsgemeenschappen.

6% van de respondenten gaf aan dat hun gemeente een charter heeft ondertekend met de geloofsgemeenschappen: 1 centrumstad en 2 gemeenten met economische activiteiten. Een samenwerkingsverband kan verschillende vormen aannemen, zo blijkt uit de antwoorden:

Er is een samenwerkingsovereenkomst met de moskee waarin wordt beschreven wat van hen verwacht wordt en welke toelage zij vanuit de gemeente hiervoor krijgen. Er is ook een charter getekend met de aanwezige levensbeschouwingen in [...], de integratieraad en met de burgemeester. Momenteel meer symbolisch dan dat hier daadwerkelijk mee aan de slag is gegaan. (Gemeente V, gemeente met economische activiteit)

Kerkenbeleidsplan (Gemeente W, woongemeente)

Interlevensbeschouwelijk platform (Gemeente X, gemeente met economische activiteit)

	Aantal	% van de antwoorden	%
Dat speelt niet bij ons	25		52%
Door de geloofsgemeenschappen uit te nodigen op overleg	19		40%
Door op bezoek te gaan tijdens een viering of gebed	8		17%
Met een concreet voorstel om samen te werken op een thema of evenement	8		17%
Door de gebedshuizen te controleren, bijvoorbeeld op brandveiligheid of vergunning	6		13%
Dankzij een divers personeelsbestand in het gemeentebestuur die goed aansluiting kan vinden bij geloofsgemeenschappen, bijvoorbeeld een buurtwerker die de taal spreekt van een veelal uit migranten bestaande geloofsgemeenschap	5		10%
Andere, met name:	5		10%
De burgemeester of schepenen hebben specifieke interesse in levensbeschouwing	3		6%
Door de hulp van een expert in te schakelen	2		4%
Via de universiteit of school (onderzoek, evenementen, gebedshuis e.d.)	1		2%

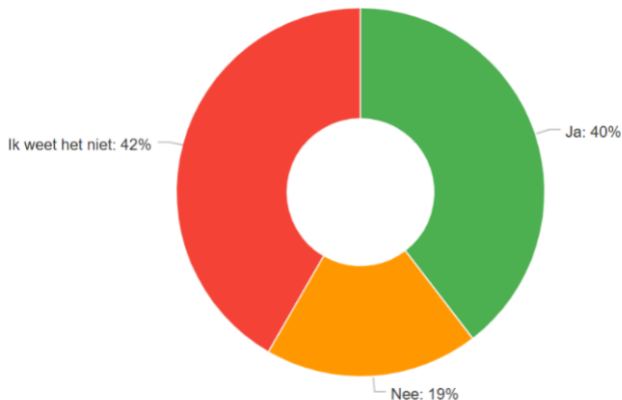
Figuur 23: Hoe de gemeente contact heeft kunnen maken met moeilijk bereikbare geloofsgemeenschappen, als zij zelf geen contact opnemen.

Verschillende gemeenten ondervinden moeilijkheden om contact te maken met moeilijk bereikbare geloofsgemeenschappen, die steevast niet erkend zijn. Vaak gaat het hier om gemeenschappen die eerder klein zijn (zogenaamde “garagegebedshuizen” of gemeenschappen die minder dan 50 personen tellen) en zelf geen contact zoeken met het lokaal bestuur. 24 van de 49 respondenten (48%) heeft aangegeven dat er moeilijk bereikbare geloofsgemeenschappen zijn in hun gemeente. Van deze groep gaven 19 respondenten (79%) aan dat zij contact maakten door geloofsgemeenschappen uit te nodigen op overleg. 33% gaf aan op bezoek te gaan tijdens een viering

of met een concreet voorstel tot samenwerking te komen. Een maatschappelijke gebeurtenis kan daarvoor de aanleiding geven. Een respondent gaf het volgende aan:

Ten tijde van grootschalige COVID-vaccinatie hebben we ook met de protestantse 'garagekerken' contact gehad over vaccinatie. (Gemeente Y, gemeente met economische activiteit)

Een ander ingangspoor bij de geloofsgemeenschappen is het voeren van controle in de gebedshuizen, bijvoorbeeld op brandveiligheid (13%).

Figuur 24: Aanwezigheid van grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen in de gemeente.

Veel gemeenten krijgen te maken met zogenaamde grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen: substantiële geloofsgemeenschappen op het grondgebied van een gemeente die naar een gebedshuis in een andere gemeente gaan, of een gebedshuis op het grondgebied van een gemeente die bezocht wordt door substantiële gemeenschappen uit een andere gemeente. Dit heeft een weerslag op de sociale cohesie in een buurt, omdat deze geloofsgemeenschappen soms niet deelnemen aan het gemeenschapsleven. 40% van de lokale besturen die de bevraging invulden hebben substantiële grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen in hun gemeente. Hiervan is 57% gevestigd in een centrumstad of een verstedelijkte gemeente. Sommige geloofsgemeenschappen hebben bovendien een gebiedsomschrijving die zich uitstrekt over verschillende gemeenten. In sommige gevallen (bijvoorbeeld bij erkende protestantse gemeenschappen) zijn steden en gemeenten de financierende overheid. In het geval dat een gebiedsomschrijving verschillende gemeenten betreft, kunnen er verschillende gemeenten als financierende overheid optreden, om tekorten van de geloofsgemeenschap bij te springen.

Er is een veelheid aan nationaliteiten binnen de gemeente, maar minder op wijkniveau georganiseerd. Geloofsgemeenschappen vinden in naburige gemeentes hun gading, gezien de grotere concentratie en voorgeschiedenis. (Gemeente Z, verstedelijkte gemeente)

Een intergemeentelijk of regionaal overleg is het beste platform waar deze problematiek besproken kan worden om tot intergemeentelijk beleid te komen. Gemeenten kunnen samenwerken voor taken van gemeentelijk belang, bv. bij grensoverschrijdende problemen of efficiëntere dienstverlening. Het Decreet Lokaal Bestuur biedt hiervoor vijf samenwerkingsvormen, van lichte contracten tot aparte rechtspersonen met soms privaatrechtelijke deelname. Andere samenwerkingen, zoals politiezones en woonmaatschappijen, vallen onder aparte regelgeving.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja, we hebben er voldoende contact mee	4		21%
Nee, er is geen contact	8		42%
Nee, er is weinig of geen contact mee en dit zouden we graag veranderen	5		26%
Ik weet het niet	2		11%

Figuur 25: Gemeenten die er in slagen grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen te bereiken.

Slechts 21% van de lokale besturen bevestigt voldoende contact te hebben met deze grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen. 68% heeft er geen of onvoldoende contact mee.

Referentieregio	Aantal gemeenten met grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen	Referentieregio	Aantal gemeenten met grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen
Westhoek	0	Denderregio	2
Middenkust	0	Halle-Vilvoorde	4
Brugge	1	Rivierenland	1
Midwest	1	Antwerpen	0
Zuid-West-Vlaanderen	1	Kempen	1
Gent	1	Oost-Brabant	1
Vlaamse Ardennen	0	Limburg	6
Waasland	0		

Tabel 5: Aantal gemeenten die grensoverschrijdende gemeenschappen rapporteerde per Vlaamse regio.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja, maar onze gemeente zoekt naar nieuwe manieren en methodieken om de geloofsgemeenschappen en de andere inwoners met elkaar te verbinden	7		15%
Ja, er zijn voldoende contact -en ontmoetingsmomenten en de sociale cohesie onder de geloofsgemeenschappen en de rest van de inwoners is goed.	10		21%
Nee, wij zijn er niet aan toegekomen om hierop verder te engageren	19		40%
Nee, maar onze gemeente wil graag manieren ontdekken die de geloofsgemeenschappen en inwoners met elkaar kunnen verbinden	12		25%

Figuur 26: Sociale cohesie onder de geloofsgemeenschappen en de rest van de inwoners.

We vroegen of er in de gemeente van de respondenten voldoende contact -en ontmoetingsmomenten zijn tussen de geloofsgemeenschappen en de andere inwoners om de sociale cohesie te bevorderen. Concreet denken we aan brochures of opendeurdagen van gebedshuizen, themadagen over levensbeschouwing en dergelijke. 21% zegt voldoende ontmoetingsmomenten te hebben en dat de sociale cohesie onder de inwoners goed is. Het merendeel van deze zijn woongemeenten. 40% van de respondenten geeft aan dat zij nieuwe manieren en methodieken aangereikt wil krijgen om de geloofsgemeenschappen en inwoners met elkaar te verbinden (ongeacht de huidige sociale cohesie). Als we de gemeenten typeren volgens de Belfius-cluster zien we dat het vooral de steden en economische gemeenten zijn die graag nieuwe methodieken willen ontvangen.

Specifiek beleid	Cluster 1: Woon- gemeenten (n= 13)	Cluster 2: Landelijke gemeenten (n=6)	Cluster 3: Economische concentratie (n=12)	Cluster 4: Verstedelijkte gemeenten (n=8)	Cluster 5: Centrum- steden (n=10)	Cluster 6: Kustgemeenten (n=0)	Totaal (n=49)
<i>Ja, er zijn voldoende contact -en ontmoetingsmomenten en de sociale cohesie onder de geloofsgemeenschappen en de rest van de inwoners is goed.</i>	5 (55%)	0	2 (22%)	1 (11%)	1 (11%)	0	9 (18%)
<i>Ja, maar onze gemeente zoekt naar nieuwe manieren en methodieken om de geloofsgemeenschappen en de andere inwoners met elkaar te verbinden</i>	0	0	3 (37%)	2 (25%)	3 (37%)	0	8 (16%)
<i>Nee, maar onze gemeente wil graag manieren ontdekken die de geloofsgemeenschappen en inwoners met elkaar kunnen verbinden</i>	2 (17%)	2 (17%)	3 (25%)	2 (17%)	3 (25%)	0	12 (24%)
<i>Nee, wij zijn er niet aan toegekomen om hierop verder te engageren</i>	6 (30%)	4 (20%)	4 (20%)	3 (15%)	3 (15%)	0	20 (41%)

Tabel 6: Contactmomenten tussen de geloofsgemeenschappen en andere inwoners om de sociale cohesie in de gemeente te bevorderen - per type gemeente.

Verder geven 19 lokale besturen aan geen vorm van samenwerking te hebben met een geloofsgemeenschap in de gemeente. In realiteit ligt dit aantal nog hoger, daar 13 lokale besturen onder “andere” hebben aangegeven dat samenwerking niet toepasbaar is hier. In feite heeft dus 65% van de respondenten dus geen vorm van samenwerking met de geloofsgemeenschappen. Waar er wel samenwerking is, neemt deze de vorm aan van jeugd -of vrouwenwerking, of armoedebestrijding.

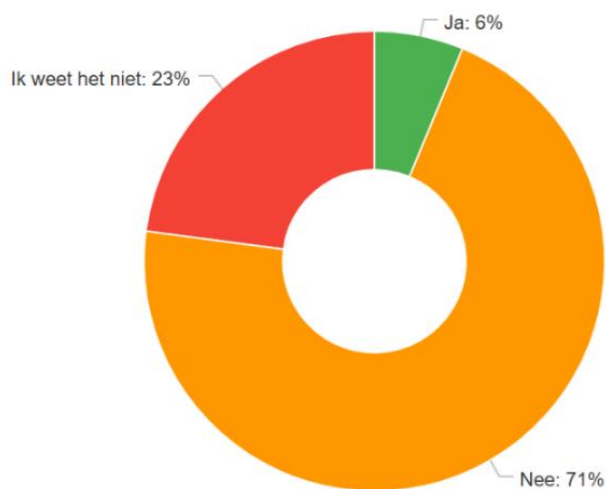
We proberen samen te werken rond taalbevorderende initiatieven (Gemeente AA, gemeente met economische activiteit)

	Aantal	% van de antwoorden	%
Nee, wij hebben geen samenwerking	19		40%
Andere, met name:	18		38%
Jeugdwerking	8		17%
Vrouwenwerking	7		15%
Armoedebestrijding	7		15%
Gezondheid	6		13%
Verkiezingen	3		6%
Drugsproblematiek	1		2%
Sport	0		

Figuur 27: Samenwerking met geloofsgemeenschappen op maatschappelijke doelstellingen.

2.5 Interreligieuze dialoog

Sommige lokale besturen werken aan een interreligieuze dialoog om de relaties tussen geloofsgemeenschappen, al dan niet van dezelfde levensbeschouwing, te verbeteren. Een goede reden om aan interlevensbeschouwelijke dialoog op te zetten, is om de onderliggende spanningen (die religieus van aard zijn) tussen geloofsgemeenschappen weg te nemen. Daar waar er goed contact is, zijn er minder spanningen. Soms wordt een geloofsgemeenschap niet erkend door andere gemeenschappen of heeft er een schisma plaatsgevonden binnen een bepaalde levensbeschouwing. Soms wil een moskee of kerk leiderschap claimen binnen een geloofsgemeenschap, wat kan leiden tot spanningen onder de gemeenschap zelf.

Figuur 28: Recente spanningen tussen geloofsgemeenschappen.

6% van de respondenten zegt met recente spanningen te maken hebben gehad in hun gemeente. De overgrote meerderheid zegt dat er geen spanningen zijn tussen geloofsgemeenschappen in de gemeente.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Tussen de Oekraïens en Russisch-orthodoxe gemeenschap	1		33%
Tussen de soennietische en sjjiitische gemeenschap	1		33%
Er zijn spanningen maar ik kan ze niet duiden	1		33%
Andere, met name:	1		33%
Tussen de soennietische en Ahmadiya gemeenschap	0		
Tussen de islamitische en joodse gemeenschap	0		
Tussen de hindoe en islamitische gemeenschap	0		
Tussen de evangelische en andere christelijke gemeenschappen	0		

Figuur 29: Aard van de spanningen tussen geloofsgemeenschappen.

Een respondent verwees naar spanningen tussen de Oekraïens -en de Russisch-Orthodoxe gemeenschap, een andere tussen de soennitisch -en sjjiitisch-islamitische gemeenschappen. Verder kunnen we zeggen dat er volgens deze bevraging amper spanningen zijn onder geloofsgemeenschappen in Vlaanderen, volgens deze bevraging.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Politieke gebeurtenissen, zowel binnen -als buitenland	3		100%
Een geloofsgemeenschap erkent de andere niet	1		33%
De spanningen zijn eerder etnisch van oorsprong	1		33%
Eén geloofsgemeenschap wil het leiderschap claimen	0		
Het actief evangeliseren door een geloofsgemeenschap	0		
Andere, met name:	0		

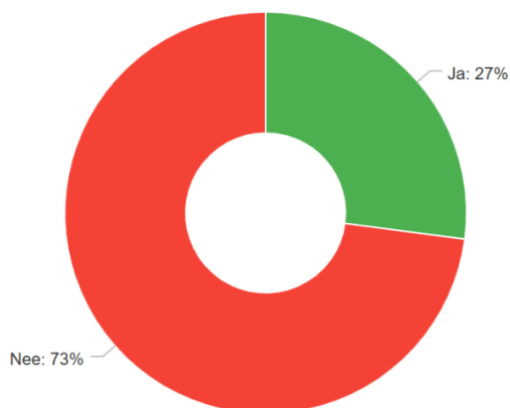
Figuur 30: Oorzaken van de eventuele spanningen tussen geloofsgemeenschappen.

Wanneer er spanningen zijn, vinden deze hun oorsprong vooral in politieke gebeurtenissen. Voorbeelden daarvan zijn de oorlog tussen Oekraïne en Rusland, of spanningen binnen de Turkse gemeenschap tussen aanhangers van President Erdoğan en Fethullah Gülen.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja, structureel	6		13%
Ja, ad hoc	9		19%
Nee, er is geen georganiseerd overleg tussen de geloofsgemeenschappen	33		69%

Figuur 31: Interlevensbeschouwelijk overleg, al dan niet georganiseerd door de gemeente zelf.

Verschillende gemeenten en steden stimuleren interlevensbeschouwelijk overleg, met als doel dialoog en/of samenwerking tussen de geloofsgemeenschappen te stimuleren, al dan niet georganiseerd door de gemeente. Vanuit dit overleg worden dan gezamenlijke afspraken gemaakt en activiteiten georganiseerd zoals discussieavonden of bezoeken aan gebedshuizen. 13% van de respondenten organiseert een structureel overleg, 19% doet dit op ad hoc basis. Van de gemeenten die een interlevensbeschouwelijk overleg organiseren is 43% een centrumstad. Ook de rest zijn verstedelijkte gemeenten of gemeenten met economische aantrekkingskracht.

Figuur 32: Interlevensbeschouwelijke activiteiten in de gemeente.

Wanneer er een gemeentelijk interlevensbeschouwelijk overleg plaatsvindt, kunnen we ervan uitgaan dat er interlevensbeschouwelijke activiteiten worden georganiseerd. In 80% van de lokale besturen waar een interlevensbeschouwelijk overleg plaatsvindt, worden interlevensbeschouwelijke activiteiten georganiseerd, al dan niet geïnitieerd door het lokaal bestuur zelf of vanuit de geloofsgemeenschap.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Het bezoeken van elkaars gebedsruimtes	9		69%
Een gezamenlijke maaltijd of iftar	9		69%
Een dialoogtafel	8		62%
Een vredes -of lichtoptocht	5		38%
Anders, namelijk:	4		31%
Discussieavonden, lezingen	2		15%

Figuur 33: Aard van de interlevensbeschouwelijke activiteiten in de gemeente.

Deze activiteiten kunnen bestaan uit bezoeken aan elkaars gebedshuizen om dialoog te bevorderen, tentoonstellingen of discussieavonden maar ook samenwerking op specifieke thema's zoals afscheid en hoop. In 69% van de gemeenten waar interlevensbeschouwelijke activiteiten worden georganiseerd gaat het om bezoeken aan gebedsruimtes van geloofsgemeenschappen en gezamenlijke maaltijden zoals een iftar. Verder worden er ook dialoogtafels (62%) en lichtoptochten georganiseerd (38%) om de interreligieuze dialoog te bevorderen.

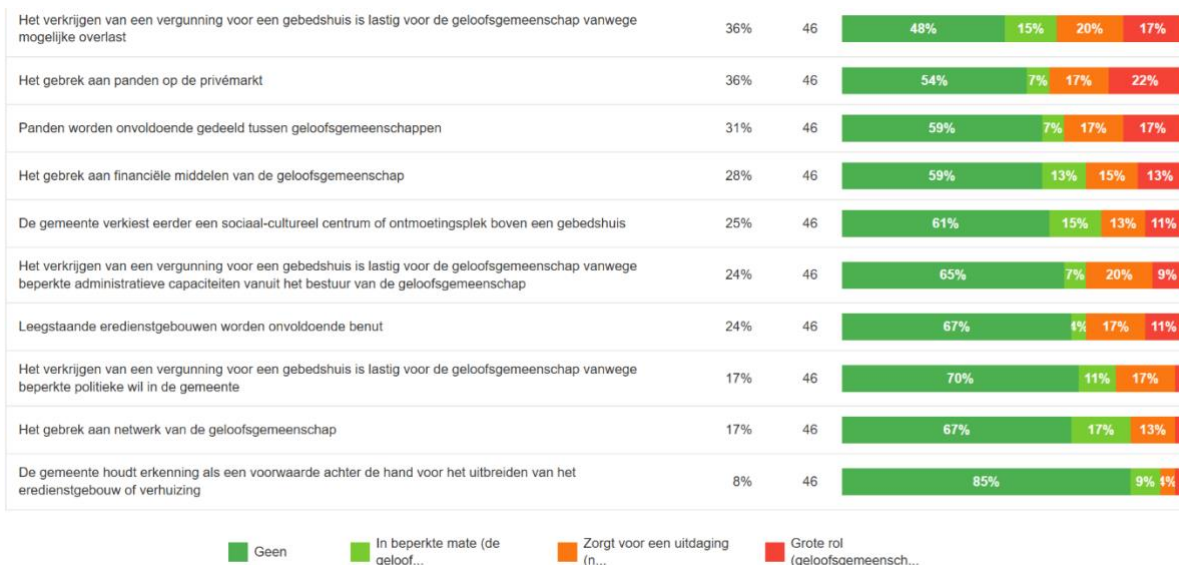
2.6 Faciliteiten voor geloofsgemeenschappen

Lokale besturen moeten erkende geloofsgemeenschappen ondersteunen zodat zij aan de “materiele voorwaarden” voldoen om de eredienst uit te oefenen. Het belangrijkste hierbij is dat de geloofsgemeenschap een gebouw heeft waar de eredienst kan worden gehouden. Sommige lokale besturen ontvangen verzoeken om een gebouw te voorzien of te assisteren bij de zoektocht daarnaar. Daarnaast zijn geloofsgemeenschappen op zoek naar locaties om cultureel-religieuze feesten te houden.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Ja, wij hebben een geloofsgemeenschap actief geholpen met het vinden van een locatie	8		17%
Ja, wij hebben een ruimte beschikbaar gesteld	5		11%
Nee, wij bieden geen enkele ondersteuning of verwijzen hen naar de privémarkt	33		72%

Figuur 34: Ondersteuning van de geloofsgemeenschappen door de gemeente in het vinden van een locatie voor bijeenkomsten van religieuze aard.

Wij vroegen de gemeenten of zij de afgelopen jaren geloofsgemeenschappen hebben ondersteund in het vinden van een locatie voor bijeenkomsten van religieuze aard. We verwijzen specifiek naar vieringen, feestdagen en dergelijke. 28% van de lokale besturen geeft aan dat zij geloofsgemeenschappen in hun gemeente hebben geassisteerd bij het vinden van een locatie. 11% stelde een ruimte beschikbaar. In 53% van de lokale besturen gaat het om de centrumsteden, 23% de verstedelijkte gemeenten. Sommige gemeenten hebben geen aanvragen voor panden ontvangen:

Figuur 35: Uitdagingen voor het uitbreiden of bekomen van een eredienstgebouw.

In sommige gevallen is het lastig voor een geloofsgemeenschap om een gebedshuis te bouwen of uit te breiden. Er zijn verschillende uitdagingen die spelen. Respondenten gaven aan dat de grootste uitdaging het verkrijgen van een vergunning is, vanwege mogelijke parkeer- of geluidsoverlast (36%) en het gebrek aan panden op de privémarkt (36%). Lokale besturen wijzen ook op het feit dat bestaande panden onvoldoende gedeeld worden tussen geloofsgemeenschappen (31%). Verder wordt ook vermeld dat leegstaande eredienstgebouwen onvoldoende worden benut (24%). Ook hebben sommige geloofsgemeenschappen onvoldoende financiële middelen (28%) of beperkte administratieve capaciteiten om met succes een vergunning aan te vragen (24%). Sommige gemeenten moedigen de geloofsgemeenschappen aan eerder voor een sociaal-cultureel centrum of ontmoetingsplaats dan een gebedshuis. In zo'n ontmoetingsplaats kan wel plaats zijn voor een gebedsruimte.

Figuur 36: Stijgende vraag naar islamitische begraafplaatsen in de gemeente.

Begraafplaatsen in Vlaanderen evolueren naar multi-levensbeschouwelijke plekken. Met de geloofsgemeenschappen moeten afspraken gemaakt worden over de begrafenisrituelen zoals het onderhoud van de graven, de richting van de graven, de wijze waarop het graf wordt gedempt en andere rituelen. Elke geloofsgemeenschap moet recht worden gedaan, afspraken kunnen gekaderd worden binnen een gemeenschappelijk vraagstuk van alle inwoners van de stad. Vooral de vraag naar islamitische begraafplaatsen zit in Vlaanderen in de lift. Volgens [gegevens van de Moslimraad](#) zijn er 25 begraafplaatsen in Vlaanderen. In sommige steden is er inmiddels een gebrek aan toegewezen begraafplaatsen voor de moslimgemeenschap. Een lokaal bestuur kan nieuwe percelen toekennen. Sommige gemeenten willen in overleg met de islamitische gemeenschap komen tot een geschikte plek.

Islamitische begraafplaatsen in de Vlaamse provincies	Aantal begraafplaatsen per Vlaamse provincie (bron: Moslimraad België, 2023)	Aantal gemeenten die aangeven dat er een stijgende vraag is naar Islamitische begraafplaatsen per provincie (n=18)
Antwerpen	4	3 (17%)
Limburg	12	6 (33%)
Oost-Vlaanderen	3	6 (33%)
Vlaams-Brabant	2	3 (17%)
West-Vlaanderen	4	0 (0%)

Tabel 7: Aantal islamitische begraafplaatsen per provincie

Uit de bevraging blijkt dat het vooral de provincies Limburg en Oost-Vlaanderen (beiden 33%) zijn waar de vraag naar islamitische begraafplaatsen stijgt.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Gebrek aan kennis over dit thema	9		50%
Anders, namelijk:	8		44%
Gevoeligheid om het bestaan van islamitische percelen openbaar te maken	4		22%
Gebrek aan percelen voor islamitische begraafplaatsen op dit moment	3		17%
Gebrek aan actie om in de nabije toekomst percelen voor islamitische begraafplaatsen toe te voegen, ondanks de groei van de gemeenschap	3		17%
Gebrek aan onderhoud van de bestaande graven volgens de gemeentelijke regels door de geloofsgemeenschap	2		11%
Gebrek aan mogelijkheden tot rituele lijkwassing in de gemeente	2		11%

Figuur 37: Uitdagingen met betrekking tot de islamitische uitvaart.

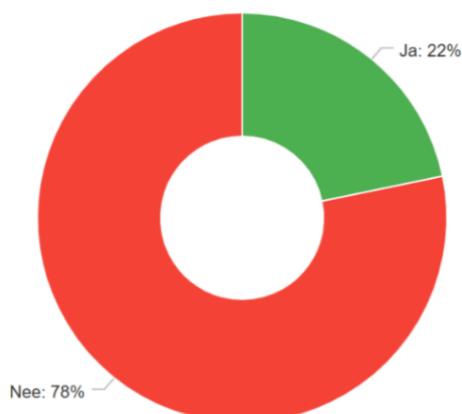
Er spelen verschillende uitdagingen rond de islamitische uitvaart in de Vlaamse steden en gemeenten. 50% van de lokale besturen gaf aan onvoldoende kennis over dit thema te hebben, wat veruit de grootste uitdaging is. 22% van de respondenten zegt dat het gevoelig ligt om islamitische begraafplaatsen openbaar te maken (polarisatie). Het gebrek aan percelen die worden toegevoegd speelt ook een rol (17%).

Gebrek aan capaciteit en politieke ambitie om dit uit te werken (Gemeente BB, centrumstad)

Het viel op dat het moeilijk was hier de juiste info over te vinden. (Gemeente CC, gemeente met economische activiteit)

Hoewel de islamitische uitvaart steeds meer gebruikt wordt, zijn er ook islamitische geloofsgemeenschappen die nog steeds verkiezen om elders te begraven.

We hebben een islamitische begraafplaats, maar deze wordt tot nog toe nauwelijks gebruikt. Het lijkt erop dat de islamitische gemeenschap van [...] nog maar weinig bekend is met de mogelijkheid om hun naasten te begraven op de islamitische begraafplaats. (Gemeente DD, gemeente met economische activiteit)

Figuur 38: Bezorgdheid over het religieus onderwijs.

Bepaalde gemeenten hebben een visie op religieuze diversiteit in het algemeen onderwijs. Ze investeren in dialoog en vorming in positieve omgang met levensbeschouwelijke en religieuze diversiteit bij scholen, leerkrachten, leerlingen en ouders. Sommige lokale besturen willen meer inzicht in het religieus onderwijs in hun gemeente. Specifiek willen zij weten wat de relatie is in hun gemeente tussen wat er onderwezen wordt in het religieus onderwijs en wat er in het gebedshuis wordt gepredikt. 22% van de respondenten zegt het religieus onderwijs als een uitdaging te zien in hun gemeente.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Gebrek aan duidelijk aanspreekpunt voor onderwijs binnen de geloofsgemeenschap	1		10%
Gebrek aan engagement van de geloofsgemeenschap om inzicht te geven in het onderwijs	2		20%
De taalbarrière van de onderwijzer(s)	0		
Gebrek aan inzicht in de lesmaterialen en lesplannen	2		20%
Gebrek aan expertise om de lesmaterialen te screenen	3		30%
Anders, namelijk:	2		20%

Figuur 39: Uitdagingen met betrekking tot het religieus onderwijs

Ook het gebrek aan inzicht in de lesmaterialen en gebrek aan engagement van de geloofsgemeenschap is een uitdaging voor de lokale besturen (beiden 20%).

Bovendien speelt het gebrek aan een aanspreekpunt en gebrek aan contact bij de geloofsgemeenschappen hier een rol:

Aanspreekpunt en vertrouwenspersoon bij geloofsgemeenschap. (Gemeente E, centrumstad)

2.7 Religieuze symbolen

Steden en gemeenten hebben veelal geen specifiek beleid rond het dragen van religieuze symbolen voor medewerkers. De meeste centrumsteden passen een exclusieve neutraliteit toe. Als er inclusieve neutraliteit wordt toegepast, is dit veelal dankzij een politiek akkoord en goedkeuring van de gemeenteraad. Er is niet altijd duidelijk waar de lijn wordt getrokken tussen front -en back office, waar de grens ligt betreffende eerstelijnscontact met de burger. Dit is een grijze zone waar veel lokale besturen mee worstelen.

	Aantal	% van de antwoorden
Officieel verankerd beleid	16	35%
Gedoogbeleid	6	13%
Er is geen beleid	24	52%

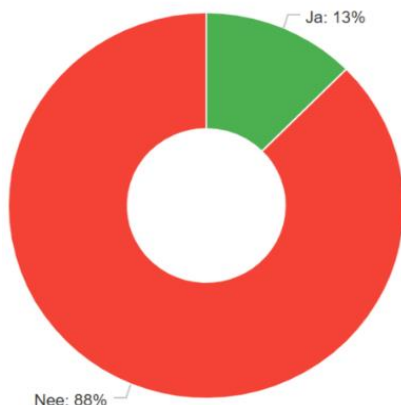
Figuur 40: Beleid rond het dragen van levensbeschouwelijke symbolen door medewerkers.

We vroegen lokale besturen om hun beleid rond het dragen van religieuze symbolen te omschrijven. Meer dan de helft (52%) bevestigde geen beleid te hebben. 35% zegt een verankerd beleid te hebben, de overige 13% beweert een gedoogbeleid te voeren.

Religieuze symbolen	Cluster 1: Woon-gemeenten (n= 13)	Cluster 2: Landelijke gemeenten (n=6)	Cluster 3: Economische concentratie (n=12)	Cluster 4: Verstedelijkte gemeenten (n=8)	Cluster 5: Centrum-steden (n=10)	Cluster 6: Kust-gemeenten (n=0)	Totaal (n=49)
Officieel verankerd beleid	4 (31%)	0 (0%)	6 (50%)	4 (50%)	5 (50%)	0 (0%)	19
Gedoogbeleid	2 (15%)	1 (17%)	2 (8%)	0 (0%)	1 (10%)	0 (0%)	6
Geen beleid	7 (54%)	5 (83%)	4 (33%)	4 (50%)	4 (40%)	0 (0%)	24

Tabel 8: Beleid rond het dragen van levensbeschouwelijke symbolen door medewerkers – per type gemeente.

Als we het beleid van lokale besturen typeren per Belfius-typologie, blijkt dat de landelijke -en woongemeenten in de meeste gevallen geen beleid voeren. De verstedelijkte gemeenten hebben dan weer vaker een verankerd beleid.

Figuur 41: Beleid ten opzichte van externe partners met betrekking tot levensbeschouwelijke symbolen.

13% van de respondenten gaf aan dat als er een verankerd beleid is rond levensbeschouwelijke symbolen, dit beleid ook geldt voor externe partners die diensten leveren aan de gemeente.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Er is geen aanleiding geweest om een beleid te maken rond het thema, het speelt niet	18		60%
Er is geen politiek akkoord	5		17%
Het ligt te gevoelig onder de bevolking; er zijn incidenten of klachten geweest van burgers op ambtenaren met religieuze symbolen	4		13%
Er heeft nooit iemand met religieuze symbolen gesolliciteerd/er is nooit iemand met religieuze symbolen aangeworven	1		3%
Het is niet duidelijk waar de grens ligt betreffende eerstelijnscontact met de burger	2		7%

Figuur 42: Oorzaken voor het gebrek aan verankerd beleid.

52% van de lokale besturen geeft aan dat er geen beleid is om het dragen van religieuze symbolen te reguleren onder medewerkers. 60% van deze respondenten zegt dat het thema niet speelt in zijn/haar gemeente. In sommige gemeenten is er geen politiek akkoord om een beleid te vormen rond religieuze symbolen (17%) terwijl andere gemeenten beleidsvorming hebben vermeden omdat het thema te gevoelig ligt onder de bevolking (13%).

	Aantal	% van de antwoorden	%
Religieuze symbolen zijn toegestaan bij personeelsleden die een gezagsfunctie uitoefenen, personeelsleden met eerstelijnscontact (front office) en personeelsleden in de back office	12		26%
Religieuze symbolen zijn niet toegestaan bij personeelsleden die een gezagsfunctie uitoefenen en personeelsleden met eerstelijnscontact (front office) maar wel bij personeelsleden in de back office	12		26%
Religieuze symbolen zijn niet toegestaan bij personeelsleden die een gezagsfunctie uitoefenen, personeelsleden met eerstelijnscontact (front office) en personeelsleden in de back office	4		9%
Ik weet het niet	18		39%

Figuur 43: Het personeelsbestand van de gemeente omtrent levensbeschouwelijke symbolen.

26% van de lokale besturen die deelnamen aan de bevraging staan religieuze symbolen toe bij personeelsleden die een gezagsfunctie uitoefenen, personeelsleden met eerstelijnscontact (front office) en personeelsleden in de back office. Dit beschouwen we als inclusieve neutraliteit. Nog 26% staat geen religieuze symbolen toe bij personeelsleden die een gezagsfunctie uitoefenen en personeelsleden met eerstelijnscontact (front office) maar wel bij personeelsleden in de back office. Dit beschouwen we als gemengde neutraliteit

9% staat het in geen enkele situatie toe. Bij deze situatie spreken we van exclusieve neutraliteit. Een aanzienlijk aantal van respondenten, 39% weet het niet, want aanduidt dat het beleid hierover op zijn minst onduidelijk is.

Religieuze symbolen	Cluster 1: Woon-gemeenten (n= 13)	Cluster 2: Landelijke gemeenten (n=6)	Cluster 3: Economische concentratie (n=12)	Cluster 4: Verstedelijkte gemeenten (n=8)	Cluster 5: Centrum -steden (n=10)	Cluster 6: Kust-gemeenten (n=0)	Totaal (n=49)
<i>Toegestaan bij gezagsfuncties, front office en back office</i>	1 (7%)	1 (17%)	5 (42%)	0 (0%)	5 (50%)	0 (0%)	12
<i>Niet toegestaan bij gezagsfuncties, front office, wel back office</i>	3 (23%)	1 (17%)	4 (33%)	2 (25%)	2 (20%)	0 (0%)	12
<i>Niet toegestaan bij gezagsfuncties, front office en back office</i>	1 (7%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (13%)	2 (20%)	0 (0%)	4
<i>Ik weet het niet</i>	8 (62%)	4 (67%)	3 (25%)	5 (63%)	1 (10%)	0 (0%)	21

Tabel 9: Het personeelsbestand van de gemeente omtrent levensbeschouwelijke symbolen – per type gemeente.

Verder zijn het de steden en gemeenten met een diverse bevolking die sneller een inclusieve neutraliteit toepassen, zo blijkt uit de Belfius-typologie. Bij de 10 centrumsteden die de bevraging hebben ingevuld gaat het over 50% van de respondenten. Het zijn vooral de landelijk - woongemeenten, met een minder diverse bevolking, waar er onduidelijkheid is, naar analogie met het feit dat deze gemeenten in veel gevallen geen beleid voeren.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Nooit	26		57%
Een enkele keer	7		15%
Regelmatig	1		2%
Vaak	0		
Ik weet het niet	12		26%

Figuur 44: Ontvangen klachten van burgers over het dragen van religieuze symbolen.

Verder kunnen we concluderen dat gemeenten in het verleden amper klachten ontvangen hebben van burgers rond het dragen van een hoofddoek of een ander religieus symbool door personeelsleden van jouw gemeente. 57% zegt dat er nooit klachten zijn ontvangen, 13% dat dit slechts eenmalig is voorgevallen. Een substantieel aantal (26%) zegt het niet te weten, wat kan duiden dat dit onderwerp gevoelig ligt.

	Aantal	% van de antwoorden	%
Nooit	33		72%
Een enkele keer	12		26%
Regelmatig	1		2%
Vaak	0		

Figuur 45: Ontvangen klachten van personeelsleden over de deontologische code met betrekking tot neutraliteit.

Tenslotte hebben in 28% van de gemeenten personeelsleden 1 of meerdere keren klachten geuit over de deontologische code met betrekking tot de neutraliteit. In 72% van de gemeenten gebeurde dit niet.

3. Besluit

Deze rapportage sluiten we af met enkele centrale bedenkingen over de resultaten van deze bevraging om het landschap van levensbeschouwelijk beleid in kaart te brengen. Uiteindelijk werden 7 centrale bedenkingen en 10 aanbevelingen gedetecteerd op basis van de resultaten uit de VVSG ledenbevraging.

3.1 Het huidige levensbeschouwelijk beleid van gemeenten is beperkt

35% van de lokale besturen gaf aan een levensbeschouwelijk beleid als zodanig te hebben. Dat betekent dat de meerderheid van de steden en gemeenten geen levensbeschouwelijk beleid voert. Bovendien zijn het vooral de centrumsteden, verstedelijkte gemeenten en steden met economische aantrekkingskracht die zulk een beleid voeren. Niet toevallig de gemeenten met de meest diverse bevolking en dus de grootste levensbeschouwelijke verscheidenheid. Van de landelijke -en woongemeenten heeft slechts 10% ervaring met het ondersteunen van geloofsgemeenschappen, wat betekent dat de meeste landelijke -en woongemeenten geen levensbeschouwelijk beleid hebben, buiten de katholieke parochie om.

Gemeenten zetten in hun levensbeschouwelijk beleid vooral in op het beheer van faciliteiten voor geloofsgemeenschappen; met name de eredienstgebouwen. Een tweede prioriteit is volgens de bevraging het bevorderen van de sociale cohesie tussen de verschillende geloofsgemeenschappen onderling, en de geloofsgemeenschap en de andere inwoners. Samen met het thema erkenning zijn dit de belangrijkste pijlers van een levensbeschouwelijk beleid.

Twee derde van de respondenten gaf aan geen mandaat te hebben om een lokaal levensbeschouwelijk beleid te voeren buiten de invalshoek van veiligheid, radicalisering of polarisatie. Dit duidt op de beperkte speelruimte van een lokaal bestuur. Toch hebben veel gemeenten aangegeven buiten de veiligheidshoek om aan andere thema's te willen werken die binnen levensbeschouwelijk beleid vallen, die bovendien een positief effect op de veiligheid kunnen hebben door het bevorderen van erkenning, dialoog en samenwerking.

3.2 Lokale besturen kunnen verder inspelen op erkenning van geloofsgemeenschappen

60% van de lokale besturen gaf aan bekend te zijn met de voorwaarden en procedures tot erkenning van een geloofsgemeenschap, en de rol die lokale besturen daarin spelen. Dat betekent dat er nog ruimte is om kennis hierover te verspreiden onder de overige gemeenten. 18% van de lokale besturen spelen actief in op de erkenning van geloofsgemeenschappen. 31% heeft aangegeven dit graag te willen ~~willen~~ doen. Dit zou een win-win situatie zijn voor zowel de geloofsgemeenschappen als de gemeenten. Een geloofsgemeenschap krijgt zo erkenning, (financiële) ondersteuning terwijl het lokaal bestuur transparantie krijgt van de geloofsgemeenschap.

3.3 Lokale besturen zoeken naar manieren om te depolariseren tussen geloofsgemeenschappen en andere inwoners

42% van de respondenten gaf aan dat de gemeente wel eens te maken heeft gehad met weerstand tegen de komst of uitbreiding van een gebedshuis in de buurt. Het gebrek aan kennis van de buurt over de geloofsgemeenschap en angst voor parkeeroverlast worden als de belangrijkste oorzaken van polarisatie aangewezen, waarbij de helft van de respondenten ook aangaf dat polarisatie politiek wordt aangewakkerd. Polarisation tussen de geloofsgemeenschap en de andere inwoners leidde in 40% van de gevallen tot concrete incidenten. Dit uitte zich vooral in haatspraak, maar ook bedreigingen en andere incidenten. Slechts minder dan een vijfde van de ondervraagde lokale besturen heeft ervaring met het organiseren van een buurtoverleg om te depolariseren. Het is dus relevant om beste praktijken uit te wisselen tussen gemeenten die ervaring hebben met zulke polarisatie en gemeenten die hier hiervoor nog geen goede praktijken hebben ontwikkeld. Verder hebben respondenten aangegeven met incidenten te maken hebben gehad in hun gemeente gerelateerd aan het verbod op gezichtsbedekkende kleding. Ook hier zoeken lokale besturen naar goede praktijken om met zulke incidenten om te gaan.

3.4 De relaties tussen de geloofsgemeenschappen en de lokale besturen laat veel ruimte tot verdieping

In de provincie Limburg beoordeelt een meerderheid van respondenten de relatie met de geloofsgemeenschappen als voldoende of zeer goed (62%). In alle andere provincies beschouwen de gemeenten de relatie voornamelijk oppervlakkig of onvoldoende. Dit blijkt uit het gebrek aan contact. Slechts 17% van de ondervraagden gaf aan structureel contact te hebben met de geloofsgemeenschappen, 56% op ad hoc-basis. Slechts 21% claimt dat er voldoende ontmoetingsmomenten zijn tussen de geloofsgemeenschappen en de andere inwoners van de gemeente (Het merendeel van deze zijn woongemeenten). 65% van de respondenten zegt geen vorm van samenwerking met de geloofsgemeenschappen te hebben. Dit toont aan dat de relaties tussen lokale besturen en geloofsgemeenschappen niet altijd in de diepte gaan. De meest voorkomende oorzaken voor gebrek aan contact zijn onder de geloofsgemeenschap het gebrek aan tijd of het gebrek aan interesse die verder gaat dan de eigen achterband en werking.

48% van de respondenten heeft aangegeven dat er moeilijk bereikbare geloofsgemeenschappen zijn binnen hun gemeente, vaak grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen die in één gemeente wonen maar in een andere naar hun gebedshuis gaan. Gemeenten zoeken naar manieren om deze gemeenschappen te bereiken.

3.5 Het is waard om te investeren in de interlevensbeschouwelijke dialoog

Geloofsgemeenschappen kunnen meer begrip voor elkaar krijgen door interlevensbeschouwelijk overleg. 13% van de respondenten organiseert een structureel interlevensbeschouwelijk overleg tussen de geloofsgemeenschappen, 19% doet dit op ad hoc basis.

In 80% van de lokale besturen waar een interlevensbeschouwelijk overleg plaatsvindt, worden tevens interlevensbeschouwelijke activiteiten georganiseerd. Zulke activiteiten bestaan voornamelijk uit bezoeken aan gebedsruimtes van geloofsgemeenschappen en gezamenlijke maaltijden zoals een iftar (beiden 69%). Ze kunnen ook georganiseerd worden om de geloofsgemeenschappen met de andere inwoners te verbinden. Respondenten gaven aan dat zij nieuwe manieren en methodieken aangereikt willen krijgen om de geloofsgemeenschappen en inwoners met elkaar te verbinden (ongeacht de huidige sociale cohesie).

3.6 Er is nood aan het uitwisselen van beste praktijken rond het waarborgen van faciliteiten voor geloofsgemeenschappen

In het geval van een erkende geloofsgemeenschap kan de gemeente verantwoordelijk zijn voor het garanderen van een eredienstgebouw. Respondenten gaven aan dat de grootste uitdaging in het vinden van een gepast eredienstgebouw het verkrijgen van een vergunning is, voornamelijk vanwege mogelijke parkeer -of geluidsoverlast en het gebrek aan panden op de privémarkt. Lokale besturen wijzen tevens op het feit dat bestaande panden onvoldoende gedeeld worden tussen geloofsgemeenschappen.

50% van de lokale besturen gaf aan onvoldoende kennis over islamitisch begraven te hebben. Zij hebben nood aan kennisdeling. Uit de bevraging blijkt dat vooral in de provincies Limburg en Oost-Vlaanderen de vraag naar islamitische begraafplaatsen stijgt. Het religieus onderwijs wordt daarnaast door 22% van de respondenten als een uitdaging te zien in hun gemeente. Van deze respondenten ziet 25% het gebrek aan expertise om lesmaterialen te screenen als hun grootste zorg.

3.7 Lokale besturen worstelen met de onduidelijkheid over waar eerstelijnscontact van medewerker met burgers begint en eindigt bij het dragen van religieuze symbolen

Meer dan de helft van de respondenten bevestigde geen beleid te hebben om het dragen van religieuze symbolen onder medewerkers te reguleren. In het beleid omtrent het dragen van religieuze symbolen is er onduidelijkheid over waar eerstelijnscontact van medewerkers met burgers begint en eindigt. Onder welke regel valt een vrijwilliger, of wat met een back office medewerker die uitzonderlijk eerstelijns contact heeft buiten het gemeentehuis? Dit is een grijze zone waar veel lokale besturen mee worstelen. Sommige gemeenten gaven aan dat dit thema niet speelt in hun gemeente. Toch is de verwachting dat in een steeds meer divers wordende samenleving er nood zal zijn aan concreet en duidelijk beleid, die ook de zogenaamde “grijze zone” afbakent.

We eindigen deze rapportage met tien aanbevelingen voor de ondersteuning van lokale besturen:

1. Levensbeschouwelijk beleid kan pas echt uitgebouwd worden wanneer er een contactpersoon voor levensbeschouwelijk beleid of een aanspreekpunt voor de geloofsgemeenschappen is onder een lokaal bestuur.

2. Sommige respondenten geven aan geen mandaat om een levensbeschouwelijk beleid te voeren buiten het thema veiligheid or radicalisering. Toch is het belangrijk om thema's als

erkenning van geloofsgemeenschappen, dialoog en samenwerking met geloofsgemeenschappen aan te snijden. Men kan vertrekken vanuit een veiligheidsbril om na te denken over mogelijke oplossingen voor kwesties gerelateerd aan geloofsgemeenschappen. De oplossing daar is vaak maatschappelijk. Een positieve relatie en een sterke sociale cohesie heeft immers zijn weerslag op de veiligheid in een gemeente.

3. Verspreid kennis over de erkenningsprocedure -en voorwaarden onder lokale besturen. Beweeg steden en gemeenten om geloofsgemeenschappen aan te sporen om erkenning aan te vragen. Uiteindelijk hebben steden en gemeenten er baat bij dat geloofsgemeenschappen binnen hun grondgebied erkend zijn. Dit brengt meer transparantie met zich mee.

4. Woon -en landelijke gemeenten ervaren ook steeds meer levensbeschouwelijke diversiteit, maar hebben niet altijd de kennis en capaciteit. Ook zij moeten ondersteund worden.

5. Weerstand tegen de komst of uitbreiding van een gebedshuis in een buurt is een wederkerend fenomeen. Sommige gemeenten hebben ervaring met het organiseren van buurtoverleg en depolarisatie. Deze beste praktijken dienen gedeeld te worden onder de gemeenten en kunnen verder ontwikkeld worden, bijvoorbeeld in een lerend netwerk.

6. In veel gevallen zijn de relaties tussen de gemeenten en de geloofsgemeenschappen oppervlakkig. De relatie kan pas echt in de diepte gaan wanneer er structureel contact is. Eventueel kan hieruit concrete samenwerking volgen met gebedshuizen of religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven op maatschappelijke thema's zoals armoedezorg, jongerenwerking e.a. Geloofsgemeenschappen kunnen geëngageerd worden om hun eigen achterban en werking in te zetten. Charters zijn een goede manier om lokale besturen en geloofsgemeenschappen met elkaar te verbinden.

7. Grensoverschrijdende geloofsgemeenschappen die in één gemeente wonen maar in een andere naar hun gebedshuis gaan zijn vaak moeilijk bereikbaar omdat ze zichzelf niet in één gemeente thuis zien. Dit is nefast voor de sociale cohesie. Via regiowerking kunnen verschillende gemeente alsnog een relatie opbouwen met deze geloofsgemeenschappen. Dit is des te meer relevant voor geloofsgemeenschappen wiens gebied over verschillende gemeenten valt. In het geval van bijvoorbeeld een protestantse gemeenschap kunnen er verschillende financierende overheden zijn.

8. Er zijn voorbeelden van activiteiten die geloofsgemeenschappen met elkaar verbinden (interreligieuze dialoog) en de geloofsgemeenschappen met de andere inwoners van een gemeente (opendeurdagen, gezamenlijke maaltijden, lezingen en dergelijke). Via elkaar kunnen gemeenten leren over zulke activiteiten die de sociale cohesie bevorderen, bijvoorbeeld in een collegagroep.

9. De helft van de lokale besturen gaf aan over onvoldoende kennis over islamitisch begraven te beschikken. Hier is nood aan kennisdeling binnen een collegagroep. Ook beste praktijken over het waarborgen van andere faciliteiten zoals het eredienstgebouw, essentieel voor de erkenning van een geloofsgemeenschap, zijn waardevol om te delen.

10. Het beleid van lokale besturen over het al dan niet dragen van religieuze symbolen onder medewerkers is niet altijd duidelijk. Wat valt onder eerstelijnscontact met de burger en wat niet? Dit is een grijze zone waar veel lokale besturen mee worstelen. Een duidelijk beleid, inclusief dan wel exclusief, dat eerstelijnscontact duidelijk afbakent, zou het dragen van religieuze symbolen beter kunnen reguleren.

4. Bijlagen

4.1 Bijlage 1: Representatie van gemeenten naar Belfius-cluster²

Type	Cluster		Aantal gemeenten	Proportie gemeenten	Aantal Bevraging	Proportie ledenbevraging	
Woongemeenten	V1	Gemeenten in de stadsrand met hoge inkomens en vergrijzende bevolking	9	38%	2	22%	27%
	V2	Gemeenten in de stadsrand met hogere inkomens en toenemend aantal jongeren	13		0	0%	
	V3	Woongemeenten met hogere inkomens	37		4	11%	
	V4	Woongemeenten met toenemend aantal jongeren	24		6	25%	
	V5	Woongemeenten met vergrijzende bevolking	25		1	4%	
Landelijke gemeenten	V6	Landelijke woongemeenten met hogere inkomens	20	21%	2	10%	12%
	V7	Landbouwgemeenten	15		1	7%	
	V8	Landelijke woongemeenten met eerder vergrijzende bevolking	24		3	13%	
Economische aantrekking	V9	Gemeenten in de stadsrand met economische aantrekking en toenemend aantal jongeren	12	26%	3	25%	24%
	V10	Gemeenten met economische aantrekking en vergrijzende bevolking	16		3	19%	
	V11	Gemeenten met economische aantrekking en groter bevolkingsaantal	13		3	23%	
	V12	Gemeenten en kleine steden met centrumfunctie en economische aantrekking	32		3	9%	
Verstedelijkte gemeenten	V13	Goed uitgeruste gemeenten en kleine steden met vergrijzende bevolking	11	8%	4	36%	16%
	V14	Goed uitgeruste gemeenten en kleine steden met toenemend aantal jongeren	13		4	31%	
Grote en regionale steden	V15	Grootsteden en centrumsteden	13	4%	10	20%	
Kustgemeenten	V16	Kustgemeenten	8	3%	0	0%	
TOTAAL			285	100%	49	17%	

² Gebaseerd op de typologie van de Vlaamse Gemeenten 2017 van sociaaleconomische clusters met aanpassingen n.a.v. gefuseerde gemeenten

4.2 Bijlage 2: Representatie van gemeenten naar geografische indeling (per provincie)

Provincie	Totaal aantal gemeenten per provincie	Procentueel aantal gemeenten per provincie (n=300)	Aantal gemeenten per provincie in de steekproef	Procentueel aantal gemeenten per provincie in de steekproef (n= 49)
West-Vlaanderen	64	21%	5	10%
Oost-Vlaanderen	60	20%	9	18%
Antwerpen	69	23%	15	31%
Limburg	42	14%	13	27%
Vlaams-Brabant	65	22%	7	14%
Totaal	300	100%	49	100%

Meer info en bronnen

1. Erediensten in Vlaanderen
2. Het jaarverslag van de ISD
3. Erkenningsdecreet lokale geloofsgemeenschappen
4. Het jaarverslag van de ISD
5. Erkenningsdecreet lokale geloofsgemeenschappen

Over VVSG

De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw is het steunpunt, de belangenbehartiger en de beweging van het lokale bestuur. Alle 285 gemeenten en OCMW's in Vlaanderen zijn lid, naast vele politiezones en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Een huis van vertrouwen dat haar leden advies en begeleiding verleent, informatie geeft op maat, zorgt voor opleiding en vorming, ontmoetingsdagen organiseert en andere ondersteunende diensten biedt. Meer dan 10.000 politici of ambtenaren volgen elk jaar een studiedag of een opleiding bij de VVSG.

VVSG